

Emir Caner

Shrnutí Hubmaierových nejvýznamnějších prací

Přeložili Filip Brichta a Jan Richter

Balthasar Hubmaier (1480? až 1528) byl jedním z nejradikálnějších náboženských reformátorů 16. století. Oproti svým kolegům, se kterými se nakonec rozešel v teologických a státoprávních úvahách, se mu s výjimkou krátkého pobytu v Mikulově nikdy nepodařilo propojit vlastní věroučné principy a nauky s politickým řízením obce nebo dokonce státu tak, jako např. Ulrichu Zwinglimu v Curychu nebo Jeanu Calvinovi v Ženevě. Své názory prosazoval na různých místech, zejména v Německu, nikdy však neuspěl ve snaze získat politickou podporu. Až když v roce 1526 odešel ze Švýcarska a přestěhoval se do Mikulova, setkal se konečně s účinnou odezvou u místních vládců, zejména u Leonharda z Liechtensteina, kterého sám dle svých zásad pokřtíl.

Článek, který předkládáme, je další částí disertační práce Emira Canera z University of North Carolina ve Spojených státech. První část, uveřejněná ve sborníku RegioM 2002–2003, pojednává detailně o Hubmaierově životě, tato se věnuje podrobnému rozboru jednotlivých Hubmaierových děl včetně těch, která napsal a vydal v Mikulově. Ve srovnání s dalšími radikálními reformátory, zejména s Zwinglim, šlo Hubmaierovo učení mnohem dál a také se mnohem důsledněji drželo základního reformačního principu Sola Scriptura, tj. principu, podle kterého je při organizaci a tvorbě zásad náboženského života nejvyšší a zároveň jedinou autoritou Písmo.

Nejpozoruhodnějším a zároveň nejvýznamnějším Canerovým tvrzením je teze, že Mikulov byl ve své době nejdůkladněji a nejradikálněji reformovanou obcí v Evropě. Autor ji zakládá na rozboru v Mikulově vydaných spisů, které byly určeny především pro stále rostoucí novokřtěneckou obec – podle některých odhadů se k anabaptistům v letech 1526–1527 na jižní Moravě počítalo až dvanáct tisíc věřících. Právě skutečnost, že Hubmaier se svými názory našel v Liechtensteinu politickou podporu, byl jen na velmi krátkou dobu – v září 1527 byl zatčen a odvezen k soudu do Vídně, činí z Mikulova dle Canera centrum radikální náboženské reformy první poloviny 16. století v celoevropském kontextu.

Jan Richter

Život Balthasara Hubmaiera známe především díky textům, které po sobě zanechal. Osudy tohoto myslitele a jeho texty jsou spolu úzce spjaty, což platí dvojnásob pro poslední tři roky jeho života. V letech 1524–1527 Hubmaier napsal čtyřicet větších děl na témata zahrnující křesťanství, Večeři Páně, církevní disciplínu, svobodnou vůli a náboženskou toleranci. V těchto dílech se proslulý doktor zabývá dvěma hlavními problémy: čistotou místní církve a autoritou psaného Slova Božího.

Všechny tyto knihy sdílejí určité společné rysy. Za prvé – Hubmaierovy práce jsou plně citátů z Bible. Je ohromující, jak tento pastor, mnohdy píšící v těžkých podmínkách vězení, byl schopen z paměti citovat Písmo. Za druhé – tyto texty jsou otevřeny kritice. Hubmaier, oddaně věřící v debatu a diskusi, touží znát názory jiných učených teologů na své premisy a vývody. Pokud s ním nesouhlasí na základě doslovného výkladu Bible, je ochoten přiznat a napravit svůj omyl. Na druhé straně však očekává, že jsou-li jeho vývody pravdivé, budou přijaty jako fakt všemi, kdo jeho knihy přečtou. A konečně – Hubmaierovy texty jsou skvěle uspořádány a obratně sepsány. Pastor, známý svou schopností veřejně mluvit, prokazuje svou způsobilost přenést tento svůj dar do psaného slova.

Existuje pět důvodů, proč věnovat celou kapitolu jeho pracím. Za prvé – čtenář může pochopit Hubmaierovu osobnost a myšlení ze synopse jeho děl. Za druhé – Hubmaierovy texty, co se týče objemu a obsahu, nemají mezi formativními novokřtěnci obdobu. Čtenář

Detaily z mědirytiny „Balthasar Hubmaier“ Christoffela van Sichema (1608?). Vlevo utopení Hubmaierovy ženy Elsbeth, vpravo upálení Balthasara Hubmaiera. (převzato z Mennonitica Helvetica 26/27)

tak může ku svému prospěchu prožít Hubmaierovo plodné pero a obratnou řeč. Za třetí – Hubmaierovy spisy jsou stále skvělým zdrojem informací pro historiky a teology dneška. Obsahují historické ukazatele, které otevírají mnohé cesty v reformační historii a myšlení. Teologové mohou čerpat z jeho podnětných analýz takových otázek, jakými je křest a náboženská tolerance. Za čtvrté – jeho práce jsou zcela svázány s jeho životem. Nelze dostatečně rozumět Hubmaierovu životu bez znalosti jeho spisů. A konečně – žádný autor se ještě nepokusil o podobný ucelený průzkum jeho díla. Tato kapitola je tedy věnována představení osobnosti Hubmaiera skrze jeho spisy. Je potřeba poznamenat, že zatímco Hubmaierovou nejmocnější zbraní za života byl jeho dar řeči, nejmocnější zbraní Hubmaierova odkazu je jeho přesvědčivé pero.

Každá z těchto prací má v synopsi zahrnuto následující: datum sepsání, komu je určena, záměr a širší okolnosti díla. V této kapitole se také zaměříme na ústřední téma prací a základní teze. Nakonec Hubmaierovy písemnosti a vývoody shrneme.

Aby se čtenář lépe orientoval v hlavních Hubmaierových tématech, autor tohoto textu uspořádal všech čtyřiačtyřicet Hubmaierových děl podle jejich předmětu. Těchto tematických kategorií je celkem šest: křest, Večeře Páně, víra a mnišství, církevní kázeň, svobodná vůle a postavení člověka.¹

Křest:

- Veřejná výzva všem věřícím (1525)
- O křestanském křtu věřících (1525)
- Dialog s Zwingliho knihou o křtu (1526)
- Staří a noví učitelé o křtu věřících (1526)
- O křtu dětí proti Oecolapadovi (1527)
- Důvod a rozum (1527)

O Večeři Páně či mši:

- Několik tezí týkajících se mše (1525)
- Jednoduché poučení (1526)
- Forma Večeře Páně (1527)

Víra a mnišství:

Osmnáct tezí o křesťanském životě (1524)

Suma celého křesťanského života (1525)

Dvanáct článků ve formě modlitby (1525)

Krátký Otčenáš (1526)

Krátká apologie (1526)

Křesťanský katechismus (1527)

Církevní kázeň:

O otcovském pokárání (1527)

O křesťanské klatbě (1527)

Svoboda vůle:

Svoboda vůle, I (1527)

Svoboda vůle, II (1527)

Náboženská svoboda:

Upřímný křesťanský apel k Shaffhausenu (1524)

Teze proti Eckovi (1524)

O kacířích a těch, kdo je upalují (1524)

O meči (1527)

Tato díla jsou v uvedené kapitole chronologicky seřazena. Důvod je zřejmý – Hubmaierovy práce byly ovlivněny okolnostmi v jeho životě, proto je nezbytné jim podřídit i následné uspořádání kapitoly.

Osmnáct tezí o křesťanském životě

Krátce poté, co sehrál vedoucí úlohu v druhé Curyšské disputaci v říjnu 1523, se Hubmaier rozhodl, že se připraví na debatu ve Waldshutu napsáním těchto *Osmnácti tezí (Achtzehh Schlussreden)*. Celé znění titulu bylo *Osmnáct tezí o celém křesťanském životě a na čem tento závisí*.²

Tato kniha, dokončená na jaře 1524, je zamýšlena jako paralela Zwingliho spisu *Šedesát sedm tezí* a snažila se podpořit myšlenku reformy ve Waldshutu. Píše specificky pro duchovní ve Waldshutu, aby otevřel debatu o reformách, které viděl ve Švýcarsku. V úvodu na titulní straně píše: „Požehnání a pokoj v Ježíši Kristu, našem pánu, já, Balthassar Frydberger, doktor, atd., pastor ve Waldshutu, přeji všem svým tamním bratřím a kaplanům.“³

Základním rozdílem mezi Hubmaierem a Zwinglím je to, koho zvou k debatě. Hubmaier věřil, že teologické otázky by měly být vyřešeny místními náboženskými vůdci, proto k debatám nejsou přizváni teologové zvenčí ani obecná veřejnost. Nezve ani světské úřady, které tyto reformátory podporovaly a těšily se u nich velké vážnosti. Hubmaier píše o svém rozhodnutí:

Podle prastaré zvyklosti, pocházející z doby apoštolů, když povstanou závažné otázky týkající se víry, někteří z těch, kterým bylo uloženo hlásat slovo Boží, se shromáždí v křesťanském duchu k rozpravě a zvázení Písma, aby mohli dále jednotně sytit křesťanské ovečky v souladu s obsahem slova Božího.⁴

Waldshutský pastor demonstruje svou víru v evangelickou reformu tím, že hlásá svá přesvědčení o dosažení spasení pouze skrze víru, vzpomínkovou mši (namísto obětí), obřady v obecném jazyce obyvatelstva a svrchovanou autoritu Bible. Odmítá římskokatolické učení o očistci, vynucený celibát kněží, obrazy v kostelech a církevní hierarchii. Snad nejdůležitějším aspektem tohoto pamfletu je Hubmaierův hermeneutický postoj k Písmu, kdy prohlašuje:

Pouze ta díla, která nám Bůh uložil, jsou dobrá, a pouze ta, která nám zakázal, jsou zlá. V tomto se liší ryba a maso, kutna a tonsura.⁵

Hubmaier trivializuje tradici jako lidskou moudrost bez základů. Také snižuje význam respektovaných učitelů římskokatolické církve. Prohlašuje následující:

Všechna učení, která Bůh sám nezasel, jsou bezcenná, v klatbě a budou vykořeněna. Tak k zemi padá Aristoteles, scholastikové jako Tomáš, Scotus, Bonaventura a Occam a všechno učení, které nevychází ze slova Božího.⁶

Jakmile Hubmaier tyto učitele a jejich zvyklosti odstranil, mohl celou debatu zaměřit přímo na Písmo. Kněží na farnostech se dle něj už více nemohou spoléhat na podporu Tomáše Akvinského nebo Viléma z Occamu. Tento argument bude také užíván proti ostatním reformátorům, kteří se drží dosavadních tradic, jako je například křest dětí.

Upřímný křesťanský apel k Schaffhausenu

Kvůli vzrůstajícím pohrůžkám od svých nepřátel odjel Hubmaier 1. září 1524 z Waldshutu do švýcarského Schaffhausenu. Rakouští úředníci, zapálené podporující římskokatolickou církev a rozhňevaní církevními reformami ve Waldshutu, dali vyhlásit, že nebude-li doktor vydán úřadům, použijí sílu. Schaffhausen, kde v roce 1507 Hubmaier působil jako učitel, byl švýcarským kantonelem, který se zúčastnil reformace. Sebastian Hofmeister, náboženský vůdce města, byl Hubmaierovým kolegou a o rok dříve se zúčastnil Druhé curyšské disputace.

Rakouské úřady brzy zjistily, že Hubmaier je v Schaffhausenu a okamžitě žádaly o jeho vydání. *Upřímný křesťanský apel na ctihodnou radu Schaffhausenu*⁷ je obranou proti tomuto rozhodnutí. Ačkoli Hubmaier měl ve městě mnoho přátel, některé katolické kantony se pokusily přesvědčit místní úřady, aby Hubmaiera vydaly. Práce je rozdělena do tří rozdílných žádostí, které byly velmi pravděpodobně radě předány každá zvlášť. Pipkin shrnul toto dílo do čtyř základních témat:

- Hubmaierovy oblíbené fráze „Pravdu nelze zabít“ a „Mohu se mýlit, jsem člověk, ale nemohu být kacířem, protože chci být učen“.
- Jeho kladný pohled na vládu jako sluhu Božího.
- Obhajoba svobody náboženství mimo kontrolu státu.
- Víra v otevřený rozhovor, kterým slovo Boží, jednou vyjevené, samo najde způsob přesvědčit kongregaci.⁸

Třetí z žádostí je nejobsažnější ze všech. V žádosti o veřejné slyšení Hubmaier vyvozuje čtyři body z pasáže Písma:

Vyslechněte své bratry a sudte každého v rozepří s jeho bratrem i s bezdomovcem spravedlivě. Při soudu nebudte straničtí, vyslechněte jak malého, tak velkého a nikoho se nelekejte; soud je věcí Boží. Záležitost, která bude pro vás obtížná, předložte mně a já ji vyslechnu. (Deut 1:16b–18⁹)

Jeho výklad dělí tento úryvek do následujících bodů:

1. Vždy je nutné vyslechnout i druhou stranu, má-li se soudit spravedlivě, a neodsuzovat bez vyslechnutí druhého.
2. Bůh žádá, aby byl každý vážen na stejných spravedlivých vahách, bez ohledu na to, zda je místní, nebo cizinec.
3. Bůh varuje všechny soudce a vládcy, že se nemají nechat od kohokoli zastrašit nebo se jej obávat, protože soud náleží Bohu.

4. Vystane-li sporný bod, lidé by měli soudit podle Božích soudů, protože z tohoto důvodu nám Bůh dal zákon a přikázání.¹⁰

Hubmaier byl ochoten se odevzdat do moci slova Božího. Svou víru v svrchovanost Bible v životě křesťana předvedl i ve svém vlastním životě, čímž prokázal ryzí upřímnost svého postoje. Navíc byla jeho důvěra v civilní úřady mezi novokřtenci výjimkou. Většina novokřtěnců totiž neuznávala, že by vláda měla třímat „meč“.

Teze proti Eckovi

John Eck byl Hubmaierovým mentorem a univerzitním učitelem v Ingolstadtu. Učil mladého studenta teologie umění dialektiky, a vychoval tak osobnost, která se mu výmluvností a otevřeností vyrovnala. Toto období se mu později nepříjemně připomnělo v Hubmaierově díle, jehož celý název zní *Teze, které moucha Baldazar Pacimontanus [pastor ve Waldshutu], bratr v Kristu Huldrycha Zwingliho, poskytl slonu Johnu Eckovi, aby je místrně prozkoumal*.¹¹ Bylo napsáno v září 1524 a Hubmaier v něm zamýšlel bránit určité principy reformace. Možná se domníval, že mu tato rozprava pomůže napravit všechny neologické předpoklady v jeho analýze Pisma.

Tato jeho práce je rozdělena do dvaceti šesti bodů. Není možné zde zmínit všechny argumenty, a proto zdůrazníme pouze některé základní body. Za prvé – Hubmaier vkládá celou víru a důvěru v rozhodnutí místní kongregace. Cituje první epistolu ke Korintským (Kor 14:26) a vyvozuje závěr:

Rozhodnutí, kdo z dvou chápe věc správněji, je učiněno v církvi skrze slovo Boží a zrozeno z víry.¹²

Podobný názor je sdílen i následovníky Zwingliho. Tento princip bere moc z rukou církevní hierarchie a odevzdává ji přímo do rukou souvěrců. Tím, že důvěřuje shromáždění věřících, přiznává, že věří, že dokáží porozumět a vyložit Bibli sami. Za druhé – jeho reformační hermeneutika s sebou nese následující prohlášení:

Zkoumání Pisma neprobíhá v neoduševnělém klábošení o vylepšeních ani v mnohohlavné válečné bitvě, až člověk ochraptí, ale spíše osvětlováním temnějších částí Pisma jasnějšími.¹³

Nakonec Hubmaier dává najevo svůj názor na ženy. Neodchyluje se od striktní interpretace Pisma, když tvrdí následující:

Ženy nechť ve shromáždění mlčí, a chtějí-li se o něčem poučit, ať se doma zeptají svých mužů, tak, aby se vše dělo správně a podle řádu (I Kor 14:34). Kde se však muži bojí a stali se ženami, ženy nechť promlouvají a zmužní, jako Debora, Hulda, prorokyně Anna, čtyři dcery evangelisty Filipa a Argula v naší době.¹⁴

Na konci své obhajoby Hubmaier žádá aby „vznešený Herkules z Ingolstadtu“ přijel do Waldshutu na veřejnou disputaci. Ke konci roku 1524 se student Hubmaier cítí dostatečně sebejistý, aby vyzval svého mentora.

O kacířích a těch, kdo je upalují

Na podzim roku 1524 sepsal Hubmaier svou nejslavnější diskusi o náboženské svobodě. Podle Pipkina a Yodera „s velmi osobním *Apelem k Schaffhausenu* a s *Tezí proti Eckovi*, zaměřenou více na procedurální otázky, tvoří Hubmaierovu trilogii věnovanou tomuto tématu.“¹⁵ V tomto díle se bezpodmínečně staví za svobodu smýšlení. Pod přísným dohledem

krále Ferdinanda a rakouské vlády Hubmaier kombinuje své mocné pero a neochvějnou víru v moc Boha změnit smýšlení člověka. *O kacířích a těch, kdo je upalují*⁶ zůstává jednou z prvních a nejpersvědčivějších knih o úplné náboženské toleranci.

Význam tohoto díla nemohl být dostatečně doceněn. Proto se autor rozhodl vytvořit výčet všech jeho třiceti šesti bodů ve zkrácené a upravené podobě. Jsou to:

1. Kacíři jsou ti, kteří svévolně vzdorují Písmu Svatému.
2. Stejně tak jsou kacíři ti, kdo zastírají smysl Písma a ukazují je jinak, než Duch Svatý žádá.
3. Kdo takovým je, měl by být přesvědčen svatou naukou, ne však svárlivě, nýbrž jemně.
4. Ale hněv Písma je opravdový duševní plamen a milující zápal, který hoří jen ve Slově Božím.
5. Kdo se nepodvolí slovům autority nebo důkazům z evangelia, toho nechte být, ať si žvaní a běsní.
6. Zákon, který odsuzuje kacíře k upálení, je založen na Sionu v krvi a Jeruzalému v ha-nebnosti.
7. Proto jsou s povzdechem odvedeni, a tak je Boží spravedlivost buď obrátí, nebo zatvrdí.
8. „Ať obé roste spolu až do žní, abyste trhající koukol spolu s ním nevytrhali pšenici.“ (Matouš 13:29)¹⁷
9. Nemají být zničeni, než Kristus řekne žencům: „Vytrhejte nejprve koukol a svažte jej v snopy k spálení.“ (Matouš 13:30)
10. Výsledkem těchto slov nebude zanedbání, ale boj proti jejich bezbožnému učení.
11. Sváry jsou vinni nedbalí biskupové. „Protože zatímco lidé spali, přišli nepřátelé.“
12. „Požehnan ten, kdo stojí na hřídce před svatební komnatou“ a nespí „ani nesedí na místě posměváčků“.
13. Inkvizitoři jsou největšími kacíři ze všech, protože na rozdíl od učení a příkladu Ježíše odsuzují kacíře k upálení.
14. Ježíš nepřišel, aby hubil, ale „aby měly život a měly ho v hojnosti“. (Jan 10:10)
15. Přesto bychom se měli modlit a doufat v pokání, dokud kdo žije v této bídě.¹⁸
16. Turek nebo kacíř nemůže být zdolán našimi činy.
17. Budeme-li jednat jinak, Bůh bude mít náš meč za snítku a nás oheň za posměch.
18. Celý dominikánský řád odpadl od učení evangelia stejně daleko jako kacířští inkvizitoři.
19. Kdyby věděli, s kým svůj názor sdílejí, jistě by tak bezostyšně nekřivili Slovo Boží.¹⁹
20. Není pro ně omluvou, že bezbožně vydávají světské moci, protože kdokoli takto něko-ho vydá, je ještě více vinen hříchem.²⁰
21. Každý křesťan má meč proti bezbožným, jmenovitě Slovo Boží, ale ne meč proti zlo-čincům.²¹
22. Je na místě, že světské úřady popravují hanebné, kteří tělesně ubližují bezbranným.²²
23. „Neobávej se těch, kdo zbijí tělo, ale nedokáží zabít duši.“
24. Úřady soudí zločince, ale ne bezbožníky.
25. Protože víra proudící ze zřídla evangelia žije pouze tehdy, je-li zkoušena.
26. Biskupové nejsou o nic méně vinni než prostí lidé. Jedni proto, že se dostatečně ne-starali, aby měli lepšího pastýře, druzí že neplnili svou funkci.²³
27. Vede-li slepý slepého, oba společně spadnou do jámy.
28. Proto upalovat kacíře se zdá být vyznáváním Krista (Titovi 1:6), ale ve skutečnosti je to jeho popíráním.
29. Je-li upalování kacířů tak velkým zlem, o co větším zlem bude spálit na popel ryzí hla-satele Slova Božího.
30. Největším podvodem lidí je ten druh zápalu pro Boha, který, nepodložen písmem, je zaměřen na spasení duší.
31. Člověk se nemá domnívat, že udělá něco lépe nebo jistěji, než co Bůh sám řekl vlastní-mi ústy.
32. Ti, kdo se spoléhají na své dobré úmysly a věří, že činí lépe, jsou jako Uza a Petr. Toho druhého Ježíš nazval Satanem (Matouš 16:23).

33. Tak Elnatan, Delaiáš a Gemariáš moudře činili odporující Joakimovi, když vhodil Jeremiášovu knihu do ohně.
34. Skutečnost, že když byla kniha spálena, Baruch sepsal jinou a lepší na základě Jeremiášova ústního podání, je Božím spravedlivým trestem za nespravedlivé spálení.
35. Nicméně nemáme za to, že je nekřesťanské pálit chybné a neuctivé knihy, neboť o tomto činu je vydáno svědectví v Skutcích Apoštolů (Skutky 19:19).
36. Zákon o pálení kacířů je vynálezem Ďablovým.²⁴

Z těchto bodů musíme vyvodit několik závěrů. Za prvé – Hubmaier věřil, že tato bitva je duchovní, nikoli fyzická, a řešení proto musí být přiměřené problému. Za druhé – uvědomuje si posmrtné důsledky bezvěrectví a toto utrpení již nechce zvyšovat. Za třetí – Bible dokáže obrátit i to nejzatrvelejší srdce. Na rozdíl od mnoha náboženských vůdců své doby Hubmaier nikdy neztratil naději v ty, kteří mají jinou víru než on. Právě toto muselo být důvodem, proč tolik odpadlíků ztracených existencí našlo v Hubmaierově poselství útěchu. Ačkoli je to dílo rozsahem krátké, jeho dopad je nepopíratelný.

Několik tezí týkajících se mše

Waldshutský pastor reformoval svou místní farnost a jednou z hlavních starostí této reformace bylo zneužívání mše. Hubmaier, který souhlasil s Zwingliho vzpomínkovým pojetím Večeře Páně, napsal tento třístránkový pamflet, aby o své víře přesvědčil členy vlastní kongregace. To dokresluje jeho přesvědčení, že změna může přijít výhradně skrze lidi, totiž tak, že ji přijme obec – jinak nebude ani ryzí, ani trvalá. Proto začátkem roku 1525 Hubmaier přepsal toto teologické pojednání o Večeři Páně pod názvem *Teze od Dr. Paltuse Fridbergera z Waldshutu všem křesťanům, týkající se vedení mše*.²⁵ Toto dílo uvádí čtyři základní pravdy. Za prvé – Hubmaier zdůrazňuje utrpení Krista na kříži a prohlášení jeho smrti. Uzavírá:

Dělení chleba a pití vína při Večeři Páně je vnějším znakem či symbolem, který Kristus ustavil před svou smrtí a který nám symbolizuje, jak pro nás obětoval svoje tělo a proléval svou krev, abychom dělali totéž pro svého bližního.²⁶

Za druhé – Hubmaier věřil, že tato večeře, správně vedená, nastolí užší souznění mezi shromážděnými věřícími:

Jak jsme se shromáždili u přijímání chleba a vína při Večeři Páně, tak bychom měli také vzájemně sdílet naše tělo a krev, jak všichni sdílíme tělo a krev Kristovu. Toto je význam slova *symbol*, když společně jíme a pijeme.²⁷

Za třetí – přijímání chleba a vína staví věřícího do pozice odpovědnosti vůči společenství. Instrukce místní církve jsou propleteny čistotou družnosti. Proto křest a eucharistie nejsou pouze veřejnými akty víry, ale také svolením jednotlivce, že bude-li potřeba, spadá pod dohled svých souvěrců. Jak argumentoval Hubmaier:

Dovozujeme, že chléb a víno Kristovy večeře jsou vnějšími slovními symboly vnitřní křesťanské povahy zde na zemi, ve kterých se křesťan zavazuje jinému v křesťanské lásce tělem i krví. Jak se na kříži tělo a krev Kristova staly mým tělem a krví, stejně se i mé tělo a krev stane tělem a krví mého bližního a v čase těžkosti se jejich tělo a krev stane mým, jinak se nemůžeme chlubit tím, že jsme křesťany.²⁸

Tyto evangelické závěry jsou doplněny nelítostnou kritikou římskokatolické mše. Hubmaier odsuzuje užívání „nesrozumitelných jazyků“ při mši, mše věnované Panně Marii nebo jiným světcům, mše za mrtvé a výraz „mše“, který se v Bibli nenachází. Nakonec se Hubmaier snaží očistit církev navrácením Večeře Páně jejím biblickému prameni.

Veřejná výzva všem věřícím

Je neobvyklé, aby jednostránkový leták vzbudil tolik pozornosti. Když životopisci prováděli výčet Hubmaierových hlavních děl, všichni považovali toto oznámení za základní Hubmaierovo vyjádření. Důvodů je mnoho. Toto prohlášení se zabírá něčím, co posunulo Hubmaiera od Zwingliho reforem do centra novokřtěnecké teologie: totiž křtem. Bylo nakonec publikováno jako dodatek ke spisu Křesťanský křest věřících a Hubmaier byl zřejmě připraven veřejně se přiznat ke svému názoru, že křest věřících v dospělosti je podle Písma jedinou schůdnou možností.

Koncem ledna 1525 navštívil Waldshut Wilhelm Reublin. Hubmaier sám nebyl pokřtěn, ale několik členů jeho farnosti ano. Tato událost spolu s doktorovou veřejnou výzvou k debatě o křtu vzbudila zájem o jeho podstatu. V tomto pamfletu proto Hubmaier využil možnosti sepsat celkovou analýzu daného tématu. Měli bychom také připomenout, že již o týden dříve začali Zwingliho rozčarování následovníci sami iniciovat křty některých věřících.

Následuje úplný obsah tohoto letáku. Měli bychom si všimnout Hubmaierovy touhy po otevřené debatě ve Waldshutu, stejně tak jako jeho touhy vyřešit tento sporný bod skrze autoritu Písma.

Od Balthasara Friedbergera z Waldshutu

VEŘEJNÁ VÝZVA

všem věřícím v Krista

napsaná 2. února

AD MDXXV.

Kdokoli si přeje, ať dokáže,

že děti by měly být křtěny,

a učiní tak v němčině, v prostých, jasných a nedvouznačných spisech,
které pojednávají pouze o křtu, a bez dalších dodatků.

Balthazar Friedberger

se zase nabízí, že prokáže,

že křest dětí je činnost bez základu

v slově Božím, a učiní tak v němčině,

v prostých, jasných a nedvouznačných spisech,
které pojednávají pouze o křtu, a bez dalších dodatků.

A nyní ať Bible, padesát či sto let stará,

jako pravý, náležitý a opravdový soudce

je postavena mezi tyto dva postoje.

Ať je otevřena

a hlasitě čtena v prosebném, pokorném duchu

a pak ať je v tomto sporu rozhodnuto

a je jednou provždy rozřešen.

A tehdy budu spokojen, neboť vždy chci vzdát

slávu Bohu

a ponechat Jeho slovo jako jediného soudce.

Jemu chci tímto odevzdat a poddat sebe

a celé své učení.

Pravdu nelze zabít.²⁹

Suma celého křesťanského života

Veřejná výzva rozevřela mezi Zwinglim a Hubmaierem ohromnou propast. Kontroverzní otázka křtu převládla nad názory, které tito dva přední teologové sdíleli. Hubmaier svým pevným postojem proti křtu dětí vytvořil spor, který nedokázal zacelit ani čas. V okamžiku,

kdy se rozhodl přijmout tento názor na křest věřících, ztratil Hubmaier oblibu u většiny ostatních státem podporovaných reformátorů, jako byli Sebastian Hofmaister, Leo Jud a Martin Bucer. Jeho oponenti z řad římskokatolické církve – John Eck a John Faber – také vystupňovali tlak na tohoto čerstvě obráceného novokřtěnce. Poslední krok k naprostému odcizení byl učiněn na Velikonoce 15. dubna 1525. Toho dne byl Hubmaier společně s šedesáti členy své waldshutské farnosti otevřeně pokřtěn Wilhelmem Reublinem. Podle Pipkina a Yodera „během následujícího týdne Hubmaier vedl Waldshut k nejúplnější reformě, jaká byla do té doby v celé Evropě uskutečněna.“³⁰ Toto tvrzení založili na třech kritériích: restrukturalizaci praxe křtu, restrukturalizaci praxe eucharistie a potvrzení těchto změn světskou správou.³¹

Za těchto okolností sepsal Hubmaier práci *Suma celého křesťanského života*.³² Je věnována třem kostelům, v nichž byl pastorem před svou konverzí (Ingolstadt, Řezno a Friedberg), a chtěl v ní své staré přátele zpravit o nové víře, kterou našel. Kárá starý řád ritu a ceremonie a říká:

Věřejně přiznávám, že jsem zhřešil proti nebi a Bohu, nejen svým hříšným životem, který jsem mezi vámi vedl v pýše, smilstvu a světském přepychu v rozporu s Kristovým učením, ale také falešným, neopodstatněným a bezbožným učením, kterým jsem vás krmil a opatroval mimo slova Božího. A obzvláště, jak si stále dobře pamatuji, že jsem vedl mnoho planých řečí o dětském křtu, vigiliích, výročních mších, očistci, mších, modlách, zvonech a zvonění, varhanách a hře na ně, odpustcích, poutích, bratrstvech, obětech, zpěvu a mumlání.³³

Hubmaier zde v pěti bodech popisuje svůj čerstvý zážitek ze znovuzrozeného života:

1. Když Kristus učí křesťanskému životu, říká: „Čiňte pokání nebo změňte svůj život a věřte evangeliu.“ (Marek 1:15)³⁴
2. Pak Samaritán musí přijít s lékem, jmenovitě vínem a olejem, které nalije do ran hříšníka. Víno – přivede jej k pokání tak, že lituje svých hříchů. Olejem zmírní jeho bolest a zažene ji.
3. Potom, co se oddal vnitřně a ve víře novému životu, vyzná toto také navenek a veřejně před křesťanskou církví, v jejíž společenství se nechává přijmout a začlenit podle řádu a zařízení Kristova. Pak se nechá pokřtít venkovní vodou.³⁵
4. Pak přistoupí k slovu a činu, hlásá a velebí jméno a slávu Kristovu, tak aby i skrze nás mohli být další vyléčení a spasení, tak jako i my jsme přišli k víře skrze jiné, kteří nám kázali Krista, aby království Kristovo mohlo být rozšířeno.
5. Když jsme ve Slově Božím ve víře poznali nedocenitelnou a nevyslovitelnou dobrotu Boha zjevně a jasně, měli bychom být vděční Bohu, našemu Otci na nebesích, který miloval svět tak vroucně, že neušetřil svého jediného syna, kterého zplodil. Abychom na něj nezapomněli, sám Ježíš Kristus, náš spasitel, ustanovil a založil nádhernou vzpomínku ve své poslední večeři.³⁶

Hubmaierova snaha o shrnutí křesťanského života byla také pokusem o vysvětlení vlivu místní kongregace na zrání křesťanské osobnosti. Hubmaier zahrnul tento princip do téměř všech svých hlavních prací. Doufal, že výslovné citace a doslovné interpretace Písma přesvědčí také ostatní o správnosti jeho postoje. Kniha byla zřejmým předělem v zpevňování jádra Hubmaierovy víry. Od tohoto období se stal dostatečně sebevědomým, aby veřejně formuloval podrobnou a systematickou analýzu svého pohledu na křest.

O křesťanském křtu věřících

Debata o křtu vrcholila. Zwingli v květnu 1525 publikoval svou obranu dětského křtu pod názvem O křtu, novokřtěnců a křtu dětí. V této práci Zwingli výslovně Hubmaiera

nezmiňuje, nicméně doktor a jeho protějšek Wilhelm Reublin v ní byli terčem útoků. Zwingli nezaložil svůj argument na doslovném výkladu Nového zákona, ale užil spíše typologie, když přirovnal křest dětí k obřizce.³⁷ Hubmaier považoval tento argument co do obsahu za velmi slabý. 11. června 1525 předal Hubmaier k přečtení veřejnosti svou knihu *O křesťanském křtu věřících*.³⁸ Pipkin a Yoder popisují toto dílo jako „Hubmaierův nejlepší a nejvýznamnější spis. Je to plynulá, jasná a na Bibli založená obrana křtu věřících.“³⁹

Hubmaier se svým srdcem pastora věnuje tuto knihu „všem spravedlivým, v Krista věřícím a zbožným lidem“.⁴⁰ Tato práce dává na vědomí všem zájemcům o reformaci, že Hubmaier už není pouze evangelickým, ale i otevřeným a hrdým novokřtěncem. Jan Kalvín odpověděl na jeho dílo ve své slavné práci *Institutes*.⁴¹ Hubmaierovo dílo *O křesťanském křtu věřících* je základním textem, na němž později postavil svých dalších pět prací o křtu.

Hubmaier zde rozdělil svou práci do sedmi kapitol:

1. O křtu: různé druhy křtu a o tom, co znamenají
2. O službě Janově
3. Úryvky (pasáže) o křtu Jana
4. O službách apoštolů
5. Písmo o křtu Krista
6. Pár otázek je vyřešeno
7. Příkaz křesťanského ospravedlnění⁴²

Tyto kapitoly jsou stylistickým opakem Zwingliho polemiky. Hubmaier zaměřil svou debatu na osvětlení jednotlivých pasáží Nového zákona. Neustále zde cituje verše z Bible. První kapitolu knihy systematicky rozdělil do pěti základních bodů se zřejmými odkazy na Nový zákon:

1. Křest vodou podle Božího přikázání znamená polít vnějšek (tělo) osoby, která se zpovídá ze svých hříchů a dle svého vědomí a souhlasu se počítá mezi hříšníky. (Matouš 3:6 a Jan 1:25 a násl.)
2. Křest vodou pro změnu života nebo po jeho změně je také v souladu s Božím přikázáním a má přivést hříšníka do nového života podle Kristových pravidel. (Matouš 3:11 a násl.)
3. Křest Duchem a ohněm je oživení a scelení zpovídajícího se hříšníka ohněm slova Božího a Duchem Božím. (Matouš 3:11; Lukáš 3:16; II. Korintským 3:6)
4. Znovuzrození z vody a Ducha nastane, když je hříšníku pomozeno ze strachu a hrůzy, kterou zkusil, když bylo poukázáno na jeho hříchy písmem zákona a byl mu podán lék a útěcha skrze slovo Boží. (Jan 3:1–15)⁴³
5. Křest vodou jménem Otce, Syna a Ducha svatého nebo jménem Pána Ježíše Krista není nic jiného než veřejná zpověď a vyznání vnitřní víry. (Jan 15:5; Matouš 4:1–11)⁴⁴

Stavě na těchto pěti bodech Hubmaier rozvíjel svou debatu na příkladu Jana Křtitele. Waldshutský pastor používá Janův život jako předlohu a připomíná čtenáři, že Janův odkaz se chronologicky skládá ze tří bodů – „za první kázal, za druhé křtil a za třetí poukázal na nebo ku Kristu.“⁴⁵ Než začal křtít, musel Jan nejprve vyložit Písmo. To by u katolíků a státem podporovaných reformátorů zcela smazalo tradici křtu dětí před tím, než mohou vyslechnout a porozumět evangeliu spasení.

Ve třetí kapitole Hubmaier rozvíjí důkazy z předchozí kapitoly. Vysvětluje detaily a prohlašuje: „Toto je posloupnost uváděná v těchto pasážích: (1) slovo, (2) vyslechnutí, (3) změna života nebo rozeznání hříchů, (4) křest, (5) činy.“⁴⁶ Toto pak dokládá texty Písma včetně Matouše 3, Lukáše 2, Lukáše 7:29 a násl., Marka 1, Jana 1, Skutky 19 a Matouše 21:25 a násl. Jednoduchou logickou analýzou Hubmaier prokazuje správnost svého názoru o důležitosti chronologické posloupnosti.

Musela být vyřešena ještě jedna poslední otázka. Hubmaier tvrdí, že překřtění („novokřtěncství“) není spravedlivým označením tohoto úkonu. Má za to, že „koupel dětí, kterou

jsme dosud měli za křest, křtem není a není ani hodna toho jména. Proto je nesprávně tvrzeno, že se necháváme překřtít“.⁴⁷

Hubmaier pokračuje od služby Jana Křtitele ke službám apoštolů a ve čtvrté kapitole prohlašuje, že apoštolům byly uloženy tři příkazy, když se vydali do ztraceného světa: kázání, víra a poté vnější křest. Doktor dokládá důležitost křtu vodou pro spasení a tvrdí, že „člověk, který věří a nebyl pokřtěn – protože křest dítěte není křtem – má povinnost se nechat pokřtít, i kdyby mu bylo sto let“.⁴⁸ Pak stejným způsobem v páté kapitole zkoumá, co Písmo říká na téma křtu Krista. Cituje pasáže Matouš 28:18 a násl., Marek 16:15 a násl., Skutky 2:36 a násl., Skutky 8:4 a násl., Skutky 10:44 a násl., Skutky 16:13 a násl., Skutky 19 a další části Nového zákona.⁴⁹ Chronologické pořadí událostí zde bylo opět následující: slovo, vyslechnutí, víra, křest a činy.⁵⁰

V šesté kapitole Hubmaier odpovídá na tři kontroverzní otázky svých oponentů. Za prvé – zakazuje Bible křest dětí? Jeho odpověď zní samozřejmě – ano. Důvod je dle něj následující:

Na to, že není výslovně psáno „nekrťte je“ odpovídám: Pak mohu pokřtít svého psa a svého osla, obřezávat malé dívky, mumlat modlitby a držet vigilie za mrtvé, nazývat dřevěné modly svatým Petrem, či svatým Petrem a Pavlem, brát děti k Večeři Páně, posvěcovat palmové ratolesti, byliny, sůl, máslo, prodávat mši jako obětinu. Tvrdíte – je zakázáno křtít osly, protože Kristus nám říká, že máme křtít lidi. Pak tedy křtíme Židy a Turky. Říkáte – ano, lidé, kteří věří, by se měli křtít. Odpověď – proč tedy křtíte děti?⁵¹

Hubmaier zařadil Zwingliho do tábora, který švýcarský reformátor nenáviděl: totiž ke katolíkům. Tím, že ukázal, že Zwingliho pojetí je bližší katolíkům než protestantům, tohoto velmi mocného reformátora rozhněval. Hubmaier názorně dokládá, že Luther, Kalvín a Zwingli v mnoha směrech nedotáhli svou reformu do konce. Stále se drželi katolických učení o moci státu v náboženství a o křtu dětí.

Další otázkou, kterou zde řešil, bylo, zda „lidé křtili děti od časů apoštolů až do dneška, nebo tomu tak vždycky nebylo“. Ve své odpovědi vysvětluje, že „i kdyby tomu tak vždy bylo, přesto by to nemohlo být správné, protože špatné vždy zůstává špatným“.⁵² Odvrhnuv tradici jako nedůležitou Hubmaier opět argumentuje reformačním principem *Sola Scriptura*.

Pokud se však křest má provádět až ve věku, kdy mu člověk může porozumět, vyvstává třetí otázka: „Co se stane nepokřtěným dětem? Budou zatraceny, nebo spaseny? Co o nich stojí v Písmu?“⁵³ Hubmaier odpovídá v opatrném duchu: „Právím podle autority těchto pasáží [Římané 9:18 a násl. a Deut. 1:39], že Bůh může spasit děti svou milostí, protože neznají ani dobro ani zlo. Přesto se nestydím, že nevím, co nám Bůh nechtěl vyjevit jasnými a prostými slovy.“⁵⁴

Hubmaier končí text doznáním, že necítí respekt pro osobní víru. Nemá na mysli skutečně nic takového. Bůh přikázal, aby všichni byli svědky tím, že budou veřejně mluvit o své víře.

Hubmaier věděl, že bude za své názory perzekvován, a proto připomíná čtenáři pasáž z Nového zákona, která říká: „Kdo se ke mně bude hlásit, k tomu já se budu hlásit před Bohem, mým Otcem. Kdo mě před lidmi zapře, toho i já zapřu před Bohem.“⁵⁵ Křest věřících je jednou z prvních a nejdůležitějších zásad, jak tento princip naplnit.

Dialog s Zwingliho knihou o křtu

Knihy *O křesťanském křtu věřících* kolovala mezi lidmi a získala u nich značnou podporu. Zwingli se cítil zesměšněn. Podle názoru většiny byl intelektuálně přemožen někým, koho považoval za svého přítele. Zwingliho hněv je zřejmý v jeho díle *Pravdivá a vyčerpávající odpověď na spisek o křtu Dr. Balthasara*. Zwingli píše v defensivním tónu, nepřidává nic nového a pouze opakuje předešlé argumenty.⁵⁶

Hubmaier se v té době dostal pod ještě ostřejší dohled rakouských úřadů. Německá selská válka, která předchozího roku zaměstnávala rakouské úřady, v listopadu 1525

skončila porážkou klettgauských sedláků. Nyní mohly úřady svou sílu zaměřit na Hubmaiera, kterého považovaly za podpůrce selských povstání. Waldshutský pastor se již nemohl spoléhat na podporu Zwingliho stoupenců. Přesto i za těchto okolností dokázal napsat své druhé dílo na téma křtu – *Dialog s Zwingliho knihou o křtu*.⁵⁷

Protože jsme se zevrubně věnovali Hubmaierově předchozí práci o křtu, z této budou citovány pouze nové informace, které zde doktor uvádí. Ve čtyřech částech knihy autor vede dialog mezi sebou a Zwinglim a používá spis svého odpůrce jako Zwingliho hlas. Hubmaier má však pokaždé poslední slovo. Staví proti Zwinglimu jeho vlastní slova, pasáže jeho díla nejen zmiňuje, ale také doslovně cituje. Zwingli sám svého času měl pochybnosti o hodnotě křtu dětí. Zdá se, že ve své snaze udržet si podporu švýcarských úřadů byl do velké míry názorově rozpolcený. Po tomto virtuálním dialogu Hubmaier představil své vlastní teze o křtu.⁵⁸ Jsou to:

1. Pouze víra očišťuje lidská srdce.
2. Z tohoto vyplývá, že křest nesmývá hříchy.
3. Pokud nesmyje hříchy a přesto je od Boha, pak musí být veřejným svědectvím.
4. Zda jsou děti křesťanů a děti Starého zákona děti Boží, hodláme nechat posoudit tomu, kdo zná vše, a nebudeme sami soudit.
5. Archa Noemova je symbolem křtu vodou. Písmo však nic neříká o vnější obřízce.
6. Křest, ve kterém jsou věřící křtěni vodou, je založen na učení a příkladu Slova Božího a nikdo jej nemůže v pravdě nazývat překřtěním. Křest dětí nemá žádný takový základ, a proto není dílem Božím.⁵⁹

Hubmaier končí svou práci stejným způsobem, jakým ji začal – použitím Zwingliho vlastních myšlenek proti Zwinglimu. Curyšský reformátor věřil, že jedině víra může spasit duši člověka. Z této premisy Hubmaier vyvozuje skrze výklad pasáží Nového zákona logický význam křtu. Zwingli může pro obranu svých názorů použít pouze analogie.

Dvanáct článků o křesťanské víře

Tato práce ukazuje ve větší míře než kterákoli jiná názory pastora Hubmaiera. Když trávil čtyři měsíce (konec prosince 1525 až duben 1526) ve wellenbergské věži jako Zwingliho vězeň, považoval waldshutský pastor za nutné ujistit každého o pravověrnosti svého učení. Pamflet, psaný experimentální formou modlitby, nabízí čtenáři emociální analýzu tohoto novokřtěnce, který ve stejné době sdílel toto špinavé vězení s dalšími novokřtěnci včetně Konráda Grebela, George Blaurocka a Felixe Mantze. V pokusu o imitaci *Kréda apoštolů* napsal Hubmaier *Dvanáct článků o křesťanské víře*.⁶⁰

1. Věřím v Boha, všemohoucího Otce, Stvořitele nebes a země.
2. Věřím také v Ježíše Krista, jeho jediného Syna, našeho Pána.
3. Také věřím a vyznávám, Ježíši Kriste, že jsi byl počat z Ducha Svatého.
4. Také věřím a vyznávám, že jsi trpěl pod soudcem Pilátem Pontským, byl jsi ukřižován, zemřel jsi a byl jsi pohřben, a to vše pro mé hříchy.
5. Také věřím a vyznávám, milosrdný Kriste, že jsi v Duchu sestoupil a kázal evangelium uvězněným duším, jmenovitě svatým patriarchům, hlásaje také jim tuto novinu a radostnou zprávu.⁶¹
6. Také věřím a vyznávám, že jsi vystoupil na nebesa a posadil se s mocí po pravici svého nebeského Otce.
7. Také věřím a vyznávám, že odtud přijdeš, abys soudil živé i mrtvé v den posledního soudu.
8. Také věřím v Ducha svatého, který přechází z Otce na Syna, a přesto je s nimi jediným pravým Bohem.⁶²
9. Věřím a vyznávám jedinou všeobecnou křesťanskou církev, což je společenství svatých.

10. Také věřím a vyznávám odpuštění hříchů.
11. Věřím a vyznávám zmrtvýchvstání.
12. Také věřím a vyznávám život věčný, který ty, můj Bože a Pane, dáš vyvoleným a těm, kdo v tebe věří, po tomto bídném životě.⁶³

Hubmaier snad doufal, že po sepsání této stručné statě nebude pokládán za radikála z okraje společnosti, ale za pastora, který má odlišné názory na důležité otázky, nicméně zůstává jednou z křesťanských oveček. Možná také chtěl, aby si všichni, kdo byli ochotni poslouchat, uvědomili, že patří do hlavního proudu křesťanstva mnohem více, než si mnozí mysleli. Na konci pamfletu Hubmaier konstatuje, že jeho propuštění z vězení bude záležet na odvolání jeho novokřtěneckých názorů. Přiznává, že je příliš slabý, než aby snesl tělesné mučení, které ho brzy očekávalo, a pro ten případ sepisuje vroucí modlitbu:

A kdybych skrze lidský strach a slabost, skrze tyranii, mučení, meč, oheň nebo vodu měl být donucen popřít svou víru, i přesto Tě tímto žádám, ó můj milosrdný Otče, uveď mne zpět v milost tvého Ducha svatého a nenechej mne zemřít bez této víry. O to Tě prosím z hloubi srdce, skrze Ježíše Krista, tvého milovaného Syna, našeho Pána a Spasitele. Protože v Tebe, Otče, doufám; nenechej mne ve věčné hanbě. Amen.⁶⁴

Krátký Otčenáš

Tato práce je podobně jako předchozí napsána v duchu oddanosti. Pipkin a Yoder z tohoto vyvozují, že podobný tón obou prací dodává důvěryhodnost teorii, že Hubmaier napsal *Krátký Otčenáš*, když byl uvězněn ve wellenbergské věži. Je známo, že jej nepublikoval, dokud nepřibyl do Mikulova. Ačkoli se neodkazuje na Písmo, *Krátký Otčenáš* užívá modlitbu Páně jako primární zdroj odkazů.⁶⁵

Hubmaier v tomto textu otevřeně prezentuje své emoce. Například při výkladu úvodní fráze, Otče náš, pastor v exilu hořekuje: „Ó, milosrdný Otče, nejsem hoden nazývat se tvým dítětem ani zvat tě svým Otcem.“⁶⁶ Hlavním tématem celé práce je svrchovanost Boha. Hubmaier tvrdí, že Bůh řídí všechny a dává jim dle své vůle. Doktor nachází útechu ve verši z Jana 16, který říká: „Prostež a vezmete.“ Rozvádí také větu: „Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého,“ kterou na kříži pronesl Kristus. Hubmaier pokorně oznamuje: „Otče, do Tvých rukou poroučíme své tělo, život, čest, statky, duši i ducha.“⁶⁷ Tento odkaz nám umožňuje vyvozovat, že Hubmaier psal svou krátkou zpověď v curyšském vězení. Obávaje se svého tělesného zmaru svěřil svoje emoce papíru.

Staří a noví učitelé o křtu věřících

Přestože Hubmaier pro svá tvrzení nepovažoval historické důkazy proti křtu dětí za nezbytně nutné, věděl, že historické důkazy podporující jeho názor by mohly přesvědčit další, aby přešli na novokřtěneckou víru. Proto poté, co přijel do Mikulova, napsal *Názor starých a nových učitelů, že by člověk neměl křtít malé děti, dokud nebyly poučeny o víře*.⁶⁸

Mikulov byl útočištěm náboženské pestrosti. Bylo nezbytně přesvědčit co nejvíce místních lidí o důležitosti křtu věřících. Tato práce skutečně přispěla k Hubmaierovu neuvěřitelnému úspěchu hned následujícího roku. Odhady Hubmaierových křtů někdy překračují dvanáct tisíc.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části nový mikulovský pastor detailně zmiňuje učení starodávných teologů z apoštolských dob. V druhé vysvětluje názory svých současníků na křest. Pipkin a Yoder tvrdí, že „přijmout citace v jejich plném významu znamená přijmout závěr, že nechota několika Hubmaierových vrstevníků provádět křest věřících je výsledkem nepevných názorů, tvrdohlavosti nebo ztráty odvahy“.⁶⁹ Ačkoli některé Hubmaierovy citace v textu mají chyby, většina je v zásadě správná. To kromě jiného

čtenáři ukazuje, jakou neuvěřitelnou zásobu vědomostí si Hubmaier přinesl ze svých univerzitních studií. Je dokonce ochoten vést debatu v oblastech historie a tradice.

První část díla cituje takové význačné otce církve jako Origena, Basila Velkého, Anathasia, Tertulliana, Jeroma, Cyrila, Eusebia, Clementa, Ambrože a Augustina. Hubmaier dokládá svůj názor jejich příznivými výroky o křtu věřících. Když například cituje Origena, píše:

Zde Pavel poukazuje na to, že křest má být prováděn stejně tak v časech apoštolů, jako i v naší době. Protože v té době ti, kdo byli obeznámeni a poučeni o smrti Krista, byli pokřtěni; byli také s ním pohřbeni skrze křest.⁷⁰

Když prokáže své stěžejní stanovisko, začne Hubmaier rozsáhle uvádět výroky svých současníků včetně Erasma, Luthera, Oecolampadia, Zwingliho, Juda, Hofmeistra a Bucera. Mikulovský pastor v jejich vlastních slovech nachází potvrzení správnosti myšlenky křtu věřících. Takto například cituje Erasma Rotterdamského:

Když jste je poučili a oni se káli ze svého předchozího života a jsou od nyníška připraveni kráčet podle učení evangelia, pak je ponořte do vody ve jménu Otce a Syna a Ducha svatého. Pán přikázal evangelickým pastýřům: Jděte a učte všechny národy, křtíte je, učte je zachovávat vše, co jsem vám přikázal. (Matouš 28:19)⁷¹

Hubmaier možná doufal, že jej tyto výroky přivedou do přízně citovaných reformátorů. Pravděpodobnější však je, že si přál další debatu na téma křtu, která by tuto skupinu reformátorů mohla opět sjednotit. Jeho práce však zmíněné teology popudila a mezi Hubmaierovými bývalými přáteli rozvířila ještě více hněvu. Ačkoli nikdy nepřestal doufat v znovunastolení dřívějších přátelství, ostatní, jako například Zwingli, jej považovali za nepřítele. Nehodlali svůj postoj ohledně křtu dětí změnit a Hubmaier zcela jistě nehodlal znovu odvolat své názory.

O křtu dětí proti Oecolampadiovi

Jestliže práce *Starí a noví učitelé o křtu věřících* způsobila konečné rozdělení mezi Hubmaierem a magisterskými reformátory, pak dílo *O křtu dětí proti Oecolampadiovi*⁷² navždy rozdělilo Hubmaiera a jeho dřívějšího přítele Oecolampadia. Zwingli a Oecolampadius byli blízkými spojenci, kteří zastávali stejné názory na Večeři Páně, křest a jiné zásadní otázky švýcarské reformy. Na druhé curyšské disputaci to byl Oecolampadius, kdo stál na straně Zwingliho. Útok na Oecolampadia je v jádru útokem na všechny švýcarské reformátory a jejich názory.

Hubmaier začíná tento dialog s basilejským reformátorem koncem roku 1525. V textu, který byl vydán až v roce 1527 v Mikulově (stejně jako dalších šestnáct publikací), se zřejmě doktor snažil postupně získat zpět své přátele. Věřil, že dialog by mohl otevřít dveře, které se zdály navždy zavřené. Basilejský pastor na tento pamflet odpověděl v září roku 1527 v textu *Odpověď na knížku Balthasara Hubmaiera*.⁷³

Práce je napsána stejným způsobem jako *Dialog s Zwingliho knihou o křtu*. Hubmaier obhajuje křest věřících a kritizuje doktrínu švýcarského reformátora. Doktorův tón je v této knížce o poznání ostřejší. Když shrnuje své myšlenky, pastor prohlašuje:

Draží přátelé, křičíte tak hlasitě a tak mnoho o obyčejích, starých svatých otcích, koncilech a dlouhých tradicích naší matky, křesťanské církve, že si každý musí všimnout, jak málo znáte Písmo. A není jiné křesťanské církve či matky, než té, které byl dán základ ve Slově Kristově.⁷⁴

Kdyby snad tato hořká slova nestačila, končí Hubmaier svou polemiku následujícím prohlášením:

Třeba jste všichni velmi vzdělaní, a to jste – já však mluvil jednoduše. Má řeč by měla být taková a bude taková a musí být taková, protože syn tesaře, který nikdy nechodil do žádné školy, mi přikázal takto mluvit a takto psát perem, které sám vytesal svou tesařskou sekerou.⁷⁵

Ve světle těchto prohlášení museli mít švýcarští reformátoři dojem, že jsou považováni za nevzdělance. V předchozích dokumentech Hubmaier označil své katolické vzdělání za zbytečné a zavádějící. Nyní omlouvá své nedokonalé vzdělání tím, že připomíná svým oponentům, že Kristus sám do semináře nechodil. Dle Hubmaiera pravé vědění nepřichází ve formě nějakého titulu, byť z té nejlepší univerzity, ale spíše z nahromaděných znalostí a uplatnění moudrosti Písma svatého.

Krátká Apologie

Po nemilosrdných výhrůžkách ve Waldshutu a mučení, kterým prošel v Curychu, musel Mikulov Hubmaierovi připadat téměř jako ráj. Dvě hrabata, která vládla na tomto moravském panství, dala doktorovi naprostou svobodu provozovat novokřtěnství. Jeden z pánů, Leonhard z Liechtensteina, se dokonce nechal Hubmaierem pokřtít. Jejich přímá podpora byla něčím, co v úřadu pastora ještě nezažil. Rok života zde byl nejúspěšnějším rokem v jeho životě. První publikací v tomto úspěšném působišti byla *Krátká apologie*.⁷⁶ Zde se snažil hájit proti tomu, co považoval za nepravdivé informace svých odpůrců.

Hubmaierova obrana začíná tvrzením, že neučí ničemu novému a nepodloženému. Jeho učení pochází přímo ze Slova Božího a Kristova evangelia. Není překvapivé, že zahajuje polemiku v otázkách, kterým nevěří. Za prvé – vyznává, že si neváží slibu mnichů, kněží a jeptišek. Vysvětluje, že „kdybychom žili podle křestních slibů, měli bychom co dělat ve dne i v noci“.⁷⁷ Za druhé – potvrzuje, že nikdy neučil překřtění. Podle Hubmaiera existuje pouze jeden křest a ten se děje po spasení. Proto jsou katolíci a státem podporovaní reformátoři vinni falešným křtem. Své katolické protivníky ve Vídni rozhněval, když o mši napsal:

Slovo „mše“ v Písmu vůbec nenacházím, kromě toho, že Daniel píše, že Maoz je modla vztyčená antikristem, „která musí být ctěna zlatem, stříbrem, drahým kamením a klenoty“. (Daniel 11:38) Proto přikládám kněžské mši tolik hodnoty jako frankfurtskému trhu, protože nejde o nic jiného, než o každodenní nákup a prodej, jen s tím rozdílem, že v kněžské mši se toto děje na duchovní úrovni.⁷⁸

Tímto tvrzením si Hubmaier získal uznání obyvatel Mikulova, kteří velmi podporovali reformační principy. Když se mikulovský pastor bránil obvinění, že je revolucionářem, odpovídá: „Chvalme Boha za to! To je totéž jméno, kterým zvali Krista, mého spasitele.“⁷⁹

Obtížnou částí jeho práce bylo přesvědčit rozličné náboženské sekty o svém úhlu pohledu na vládu, křest a Večeři Páně. Poslední část jeho knihy je věnována vysvětlení správné role vlády v životě křesťana. Pokládá otázky ohledně rozsahu pravomoci vlády nad lidmi. Hubmaier zde odpovídá následujícím způsobem:

Nikdy jsem ve svém životě neučil, že poddaní by neměli plnit své povinnosti a neměli být poslušni své vlády. Naopak, jsou-li na ně naložena ještě těžší břemena, která nejsou v rozporu s Bohem, měli by je ochotně přijmout a trpělivě je nést jako svůj kříž. Na druhé straně jsem však také nikdy neučil, že je dobré, když vláda, biskupové, opati, mnichové, jeptišky a kněží přetěžují chudý lid více, než je zbožné a spravedlivé.⁸⁰

Otázku vlády Hubmaier hlouběji probíral později ve své slavné práci *O meči*. V ní zodpověděl několik otázek – vyslovil např. názor na spravedlivou válku a roli křesťana ve službách světové vlády. Hubmaier se nakonec v rámci novokřtěnectví stal výjimkou. Měl za to, že vláda má právo vést válku a že má-li někdo držet takto mocný úřad, měl by to být věřící

prodchnutý duchem Krista. Prozatím Hubmaierovi stačilo předmět zobecnit a otevřeně o něm debatovat s každým, kdo k tomu byl ochoten.

Jednoduché poučení

Ačkoli Hubmaier psal rozsáhleji o křtu, ustanovení svátosti Večeře Páně bylo také klíčovým tématem v jeho úsilí o čistou církev. Ze tří textů týkajících se Večeře Páně je dílo *Jednoduché poučení o slovech: Toto je mé tělo při Večeři Páně*⁸¹ nejuplněnější. Tato otázka byla během jeho pobytu v Mikulově rozsáhle probírána. Utravkisté například věřili, že Večeře Páně se má podávat jak dospělým, tak dětem. Habrovanští, mystická skupina, nepřikládala význam žádnému z obou přijímání. Křesťanský život nebyl podle nich založen na žádné svátosti, ale na vnitřním naplnění Duchem svatým. Proto byl jakýkoli vnější symbol pouhým obřadem na cestě k duchovní dospělosti.

V tomto prostředí Hubmaier pracoval na své tezi. Začal seznamem rozličných minulých pohledů na toto téma. Názory na Večeři Páně zahrnovaly následující:

1. je znakem a památkou na tělo Kristovo
2. je památkou, ale také poukazuje na „věc samotnou“
3. chléb je tělem a víno je krví
4. chléb není tělem ani víno krví, ale tělo a krev jsou skryty ve formě chleba a vína⁸²

Z tohoto seznamu je patrné, že se Hubmaier snažil být spravedlivý ke všem odlišným názorům. Mnoho z nich si bylo velmi podobných a nebyl mezi nimi žádný podstatný rozpor. V závěru Hubmaier žádá, aby se každý sám podíval, čemu učí Bible.

Autor dále pokračuje definicí a výkladem latinských slov *Hoc est corpus meum* – Toto je mé tělo (Jan 6).⁸³ Doktor si byl vědom, že teologové mohou tato slova interpretovat mnoha různými způsoby, a rozhodl se zkombinovat všechny čtyři hlavní pasáže, aby interpretaci vyjasnil. Těmito čtyřmi pasážemi jsou Matouš 26, Marek 14, Lukáš 22 a I. Korintským 11. Doplnil je dalšími pasážemi ze Skutků apoštolů. Následuje jednoduchý logický vývod:

Tyto všechny společně a vyčerpávajícím způsobem dokazují, že Ježíš Kristus vystoupil na nebesa, sedí po pravici Boha, svého nebeského Otce, a že odtud nesestoupí až do posledního dne, kdy se vrátí, aby soudil živé i mrtvé. Právě tam sedí podle své lidskosti. Právě tam jej Štěpán viděl. (Skutky 7:55) Tam jej musíme hledat, cítit a uctívat.⁸⁴

Po pečlivém výkladu textů Hubmaier opět s pomocí prosté logiky svůj výklad uzavírá. Byl to právě tento pastorský přístup, kterým získal tolik konverzí na novokřtěnectví. Ačkoli patřil mezi učence, nejvýznamnější práci odvedl mezi prostými obyvateli města, ve kterém byl pastorem.

Křesťanský katechismus

Text díla je věnován dospělosti a svobodě v Hubmaierově životě. Tento novokřtěnec se již vypořádal s kontroverzními otázkami křtu a Večeře Páně. Získal přízeň mnoha členů obce a nyní chtěl zaměřit svou snahu na ustavení rychle rostoucího společenství. Katechismus by do zmatku názorů přinesl jednotu a zpevnil by to, v co jeho církev podle Písma věřila. Yoder a Pipkin tuto myšlenku katechismu vysvětlují:

Katechismus má dvojí funkci. Tak jako všude během reformace katechismus sleduje cíl jednoduchosti a koherence tím, že představuje pravou doktrínu tak, jak autor chápe její poslední výklad. Hubmaier tedy skládá své myšlenky týkající se důležitých otázek – nejen ty, které jsou v daném čase sporné. Pro tohoto antipedobaptistu je katecheze navíc formálně spojena se závazky křtu vodou.⁸⁵

Druhý cíl své angažovanosti pro křest vodou měl Hubmaier na mysli především. Tento fakt demonstruje název *Křesťanský katechismus, který by měl každý znát, než je pokřtěn vodou*.⁸⁶ Kniha je stejně jako mnoho jeho dalších napsána formou dialogu. Principy jsou přednášeny dvěma mikulovskými pány, Leonhardem a Hansem z Liechtensteina. Hans, který podle historických záznamů nikdy nekonvertoval z luteránství k novokřtěnství, hraje roli studenta.

V textu se Leonhard táže Hanse, svého synovce, a ten upřímně odpovídá. Zde jsou některé z těchto hlubokých teologických otázek:

1. Co je Bůh?
2. Co je hřích?
3. Co je pokání?
4. Co je motlitba?
5. Co je víra?
6. Co jsou plody Ducha?
7. Kolik je článků křesťanské víry?⁸⁷
8. Kolik je druhů křtu?⁸⁸
9. Co je církev?
10. Jakou pravomoc mají nad sebou členové církve?
11. Co je Večeře Páně?
12. Kde uctíváme Krista?
13. Také se zpovídáš ze svých hříchů?⁸⁹
14. Co je peklo?⁹⁰

Kniha končí náhle. Čtenář se může jen domnívat, že Hans z Liechtensteina je připraven se nechat pokřtít. Na všechny otázky odpověděl správně a stává se dobrovolně pod bedlivý dohled církve. Tento text, vydaný v roce 1527, se zřejmě stal v následujícím roce standardním textem pro potencionální nové členy církve.

Příčina a důvod

Jako dodatek svého monumentálního díla *O křesťanském křtu věřících* píše Hubmaier již pátý ze svých šesti textů na téma křtu. Jeho záměry v tomto pamfletu jsou jasné z titulní strany: *Příčina a důvod, proč je každý člověk, i kdyby byl pokřtěn ve svém dětství, zodpovědný za to, aby se nechal pokřtít správně, podle příkázání Krista, i kdyby měl sto let*.⁹¹ Svým evangelickým zápletem se Hubmaier snaží získat ty reformátory, kteří mají pochybnosti o svém vlastním dětském křtu a jsou na vážkách, zda se mají nechat znovu pokřtít.

Většina textu je opisem jeho nejslavnější práce o křtu. K tvrzením z předchozích úvah, kterým věřil, přidává tři další. Jsou to následující:

1. Čtete o Cyprianovi a mnoha dalších biskupech, kteří na kartaginském koncilu rozhodli, že ti, kteří byli pokřtěni kacíři, musí být znovu správně pokřtěni křesťany. Protože ale do nynějška téměř všichni kazatelé veřejně prohlásili, že papeženci jsou modláři, falešní proroci, pokušitelé, antikristové, rouhači a – ano – zloději a vrahové duše, jak mohou ten hloupý dětský křest, který od nich dostali, považovat a mít za dobrý a správný?
2. Je jisté a nepopíratelné, že Jan byl Bohem poslán, aby křtil. Proto také vychoval učedníky a pokřtil je podle Božího příkazu. Proto všichni, kteří jím byli pokřtěni, mohli říci: „Jan, který byl poslán Bohem, aby křtil vodou, nás pokřtil. Nepotřebujeme dalšího křtu.“ Avšak bez ohledu na to ti, které Jan již pokřtil, byli povinni se nechat pokřtít znovu křtem Krista.

3. Křest vodou se uděluje za odpuštění hříchů. Odpuštění hříchů však není vlastností vody, ale mocí klíčů, které Kristus mocí svého slova ve své tělesné nepřítomnosti předal a zavěsil u pasu své nevěsty a neposkvrněné manželky.⁹²

Kdo čte tato tři prohlášení, vidí, že Hubmaier píše pro obecnost možných kandidátů křtu. Připomíná věřícím, že křest je důležitý pro jejich duchovní růst a dospělost. Hubmaier vskutku věřil, že „kde není křtu vodou, není ani žádné *viditelné* církve, ani kněze“.⁹³ Rozlišuje mezi všeobecnou církví, která je založena na víře věřícího, a místním společenstvím, které je založeno na vnějším doznání věřícího. Viditelná církev vyžaduje viditelnou víru.

0 otcovském pokárání

Obě církevní svátosti fungovaly v úzké souvislosti s církevní disciplinou. Když byl kandidát pokřtěn, vložil se do rukou místní církve pro pokárání a rozehřešení. To znamenalo, že církev a její členové zůstanou věrní víře, pro kterou tolik, stejně jako Hubmaier, obětovali. Celý název na titulní straně zní: *O otcovském pokárání: kde chybí, tam jistě také není církve, i kdyby se prováděl křest vodou a Večeře Páně*.⁹⁴

Jako základní text použil Hubmaier Matouše 18 a vysvětlil procedury otcovského pokárání. Pastor interpretuje zdánlivě nedůležitá slova z tohoto textu a definuje dva druhy hříchů: veřejné („proti tobě“) a tajné („do tebe“). Protože jsou dva druhy hříchů, mělo by se s nimi také podle toho zacházet. Je-li někdo přistižen u osobního hříchu spáchaného „v tichosti a skrytě“, měl by být konfrontován osobně a získán z hříchu zpět.⁹⁵

Hubmaier však také doznává, že pro výsledek tohoto pokárání je zásadní přístup všech křesťanů. Správný přístup se tvoří následujícím způsobem:

Protože otcovské pokárání a křesťanská klatba pochází z vnitřní, ze srdce vycházející horoucí lásky, kterou by měl křesťan každodenně cítit k druhému v pravé věrnosti, proto by musel být tou nejtupější, nejdivočejší a nejbezbožnější zrudou, kdo by nepřijal takovéto pokárání od svých bratří přátelsky a laskavě a s díky. Kárající musí nejprve ze svého oka vyjmout břevno, aby mohl vidět a vyjmout třísku z oka svého bratra. (Matouš 7:4 a násl.)⁹⁶

Na základě tohoto klíčového principu vysvětluje Hubmaier jednotlivé body při kárání souvěrce. Za prvé – žádné kárání nemůže přijít bez vyznání křtu. Za druhé – káraná osoba by měla jít s přestupkem za někým osobně. Za třetí – není-li bratr získán zpět, kárající by se měl vrátit se dvěma či třemi svědky a „pokusit se o to ještě jednou stejnými slovy“. Za čtvrté – přivést je před církev a pokusit se záležitost vyřešit. Pokud viník odmítne nápravu, bude dán do klatby. Za páté – pokusit se přivést osobu zpět do církve, jakmile přízná svou chybu.⁹⁷

Hubmaier zakončuje svůj pamflet spojením otcovského pokárání s dvěma svátostmi. Svůj názor zdůrazňuje následujícím způsobem:

Tak všichni, kteří volají: „A co křest vodou? K čemu ten povyk okolo Večeře Páně? Nejsou to pouze vnější znaky? Nejsou ničím jiným než vodou, vínem a chlebem! Proč se pro ně bít?“ Za celý svůj život se nenaucili dost, aby věděli, proč byly tyto znaky Kristem zavedeny, co se snaží dokázat a k jakým cílům směřují – jmenovitě shromáždit církev, veřejně se zavázat k životu podle Slova Kristova a v bratrské lásce. Kde není křest vodou prováděn podle Kristova přikázání, tam není možné vzájemně přijímat otcovské pokárání v dobrém duchu. To proto, že nikdo neví, kdo je v církvi a kdo mimo ni.⁹⁸

Tímto prohlášením Hubmaier zakončil svůj program vytvoření čisté církve podle Nového zákona. Bez správného postoje vůči spasení, křtu, eucharistii a otcovskému pokárání nemůže být pravého shromáždění věřících. Tento princip se brzy stal v Mikulově skutečností. Hubmaierův skutečný sen však netrval dlouho. Jeho dlouhodobý boj s rakouskými úřady se znovu rozhořel.

Forma křtu vodou

*Forma pro křest vodou těch, kteří byli poučeni o víře*⁹⁹ ukazuje Hubmaierovu touhu po církevní preciznosti v obou svátostech. Volnost, kterou dostal od svých moravských pánů, doktorovi umožnila, aby jeho názory dozrály v praxi. Mikulovští novokřtělci se stali dobrodinci jeho snah o vytvoření církve založené výlučně na Novém zákoně. Tato práce, napsaná na vrcholu jeho mikulovského působení v roce 1527, popisuje metodu „pravého“ křtu věřících. Spis je věnován panu Janu Dubčanskému, šlechtici, který dychtil po reformě zwingliovského typu. Hubmaier vysvětluje:

Posílám Vaší Jasnosti popis způsobu křtu vodou, jak jej praktikujeme v Mikulově a jinde. Vaše Jasnost by jej mohla prodiskutovat a hovořit o něm s pány Janem Sylvanem, Christianem Entfelderem, věřícími v Ewanzigu a dalšími křesťanskými bratry, zda je tento způsob v souladu s Písmem.¹⁰⁰

Tento odstavec také ukazuje Hubmaierův optimistický názor, že debata a diskuse dokáží změnit názor věřícího. Hubmaier se snaží dovést reformu k nezaujatým jedincům, kteří reformu chtějí. Ačkoli mnoho švýcarských reformátorů, jako byl Zwingli, před ním zabouchlo dveře, zdá se, že se rozhodl zahájit radikálnější reformy mezi českými a moravskými bratry. Možná se Hubmaier domníval, že by stejně jako Zwingli v Curychu a Luther ve Wittenburgu mohl řídit reformu v určitém zeměpisném regionu.

Text dále ukazuje, co má věřící dělat poté, co prošel znovuzrozením. Hubmaier se nezaměřuje pouze na správné porozumění spasení, ale také požaduje, aby byl každý kandidát poučen, jak má ve své víře růst:

Kdokoli touží po křtu vodou, měl by nejprve předstoupit před svého biskupa, aby mohl být tázán, zda je dostatečně poučen o člancích zákona, evangeliu, víře a učeníh týkajících se nového křesťanského života. Má být také poučen, jak se má modlit a hovořit s porozuměním článkům křesťanské víry, které všechny již musí nezbytně znát, pokud chce být zahrnut do společenství křesťanů skrze vnější křest, za odpustění svých hříchů.¹⁰¹

Hubmaier věří, že čistá církev nemůže existovat bez obrozených členů, kteří se zodpovídají společenství věřících. Je úkolem tohoto společenství své členy na oplátku posilovat tím, že dají „pokřtěnému neofytu všechnu sílu a pevnost, aby mohl vytrvat a nakonec se nacházet v křesťanské víře“.¹⁰²

Tato procedura zahrnovala otevřenou zpověď kandidáta, který potvrdil několik učení víry, podobně jako v *Kředu*. Po této přísaze na klíčová učení je kandidát pokřtěn ve jménu Otce, Syna a Ducha Svatého. Věřící se potom otevřeně modlí za pokřtěného a biskup zakončí obřad položením rukou na nového člena, jenž byl zcela přijat do obce věřících.

Forma Večeře Páně

Hubmaier se nyní podobně jako v předešlém díle zaměřil na druhou svátost, Večeři Páně. Společně se křtem a otcovským pokáráním uzavírá tato kniha řadu textů věnovaných církevnímu zřízení. *Forma Večeře Páně* ukazuje, jak daleko reforma již pokročila.¹⁰³

Hubmaierovo úsilí zaměřené na vytvoření novokřtěneckého společenství začínalo nést plody. Politická situace na Moravě se však rychle měnila. V říjnu 1526 byl Ferdinand Rakouský zvolen českým králem a v listopadu téhož roku byl zvolen moravským markrabětem. Všechna péče, kterou Hubmaier věnoval své kongregaci, měla přijít vniveč. Zapřísáhlý katolík Ferdinand hodlal nastolit starý řád a nejsilnější centrum novokřtěnectví v Evropě mělo být eliminováno téměř okamžitě. Hubmaier začal svou knihu vyjmenováním pěti kroků týkajících se průběhu Večeře Páně:

1. Bratři a sestry, již si přejí jíst u stolu Páně, jak jej ustanovil Kristus, se sejdou na vhodném místě a ve vhodnou dobu tak, aby nebylo rozdílu, aby nikdo nepřišel brzy a jiný pozdě, a nebylo tak zanedbáno učení evangelia.
2. Protože by každý měl začít sebezpytováním a vyznáním svých hříchů a uznáním své viny před Bohem, není nepatřičné, aby kněz první ze všech padl s věřícími na kolena a srdcem a ústy řekl následující slova: „Otče, zhřešili jsme proti nebi i vůči Tobě.“ (Lukáš 15:21) Nejsme hodni zváti se Tvými dětmi. Řekni však slovo útěchy a naše duše budou opět úplné.
3. Pak ať kněz usedne s lidmi a otevře ústa a vysvětluje to, co se v Písmu vztahuje ke Kristu. (Lukáš 24:31)
4. Pak, když smrt Krista byla vyjevena, mají přítomní možnost a pravomoc se ptát, pokud něčemu nerozuměli nebo něco nebylo řečeno (I. Korint. 14:26 a násl.), ne však lehkovážným, nepřínosným či hádavým způsobem.
5. Ať kněz promluví Pavlovými slovy (I. Korint. 11) a řekne: „Ať se každý vyzkouší, prozkoumá a takto ať jí chléb a pije nápoj.“¹⁰⁴

Po tomto jednoduchém postupu následuje sebezpytování a introspektivní myšlenky týkající se sebeobětování a smrti Krista. Věřícímu je připomenuto, že má ukázat svou nekončnou vděčnost Bohu „za ohromnou, přehojnou a nevyslovitelnou lásku a dobrotu, kterou ukázal skrze svého milovaného Syna, našeho Pána Ježíše Krista.“¹⁰⁵ Místní věřící se nejprve shromáždí, aby prokázali svou vzájemnou bratrskou oddanost. Také se modlí za nové věřící, aby rostli ve víře. Nakonec kněz vysvětlí symbolický význam Večeře a skutečnost, že „chléb je chléb a víno je víno, a ne tělo a krev.“¹⁰⁶

Ti, kteří se chtějí zúčastnit obřadu, musí vstát a opakovat „Přisahu lásky“ napsanou Hubmaierem. Přísaha zahrnuje slib milovat svého bližního, praktikovat otcovské pokárání a být svědkem moci této živoucí připomínky. Poté, co byl rozlomen a rozdán chléb a všichni se napili z poháru, kněz pokračuje v obřadu několika slovy. Nabádá již sedící věřící, aby žili čistým životem těšícím Boha:

Od nynížka půjdete křesťanskou cestou před Bohem a před lidmi. Buďte si vědomi svého závazku ve křtu a své přísahy lásky, které jste složili Bohu a církvi veřejně a jistě ne nevědomě, když jste přijali vodu a při lámání chleba. Dejte si záležet, abyste přinesli ovoce hodné křtu a Večeře Páně, abyste s pomocí Boží dostáli své přísaze, slibu, svátosti a odpřísáhnutého závazku.¹⁰⁷

Po tomto pokárání obřad pokračuje připomínkou blízkého návratu Ježíše Krista. Lidé se obřadu, který je mnohem procítěnější než katolický, aktivně účastnili. Nejenže je jim povoleno přijímat jak chléb, tak i víno, jsou též zahrnuti do slov svátosti. Kněz již nepronáší slova svátosti latinsky, lidé nyní v oddanosti své víře hovoří s knězem. Mikulov byl reformován jako žádné jiné město v Evropě.

O křesťanské klatbě

Hubmaier považoval za potřebné své názory na otcovské pokárání detailněji popsat. Svůj názor na křest a Večeři Páně již podrobně vysvětlil, a bylo tedy přirozené, že se nyní věnoval synopsi církevní disciplíny. Text *O křesťanské klatbě* začíná poznámkou, že „je nezbytné, užitečné a velice prospěšné vědět, co je to klatba, odkud má církev tuto moc, jak uvalit klatbu a jakým způsobem jednat s tím, kdo je v klatbě.“¹⁰⁸ Obyvatelé Mikulova byli přirozeně zvědaví a chtěli jasné vysvětlení parametrů církevní disciplíny. Proto je tato práce mnohem praktičtější než předchozí knížka *O otcovském pokárání*. Je zamýšlena jako pokyn pro nového věřícího ohledně procedury a praxe.

Hubmaier použil stejný primární text jako v *O otcovském pokárání* (Matouš 18) a svou práci začíná třemi body obhajoby provozování disciplíny. Prohlašuje následující:

1. Mělo by být poznamenáno, že klatba je veřejné odloučení a vyloučení osoby z bratrstva křesťanské církve kvůli urážlivému hříchu, od kterého nechce upustit.
2. Je známé a zřejmé, že tato pravomoc je dána křesťanské církvi a pochází od Krista Ježíše, jejího ženicha a manžela, tak jak jeho nebeský Otec dal totéž jemu na nebi i na zemi.
3. Když jsem dříve popisoval některé formy sloužení křtu a Večeře Páně, v žádném případě jsem tak nečinil, abych ubíral ze svobody ostatních. Činil jsem tak pouze, aby nic nebylo nikým zaváděno v rozporu nebo bez ohledu na Slovo Boží. O totéž se snažím i zde.¹⁰⁹

Hubmaier rozděluje svou práci na dvě části – jak jednat s někým, kdo je v klatbě, a jak jednat s navrátilivším se hříšníkem. První část vysvětlovala, že se nikdo nesmí žádným způsobem stýkat s někým, kdo je uvržen do klatby, včetně společného jídla, pití, zdravení či jakéhokoliv jiného jednání. Hubmaier přesně vymezuje, kdo má být dán do klatby:

Všechny tyto texty týkající se klatby společně dokládají, že zlí lidé by měli být okamžitě vyloučeni a dáni do klatby: ti, kdo byli nevěrní, kdo si nevážili svátosti, křivopřísežníci, ti, kdo nedostáli svému slibu povinnosti, věrnosti, cti či víře ve Všemohoucího Boha a jeho jediného Syna, našeho Pána Ježíše Krista.¹¹⁰

Druhá část ukazuje důvod tohoto disciplinárního úkonu – přivést věřícího zpět ke správnému vztahu s Pánem. Člověk v klatbě prostě musí „poznat sebe a svou bídu, zřici se svého hříchu skutkem, vrátit se, kát se, modlit se k Bohu o smilování a napravit svůj život.“¹¹¹ Církvi je pak přikázáno, aby okamžitě přijala souvěře zpět do svého středu. Pro znovupřijetí nejsou kladeny žádné podmínky. Jako byl marnotratný syn přivítán v rodném domě s otevřenou náručí, tak musí i křesťanská církev přijmout zpět vzpurného věřícího. To možná způsobilo, že někteří noví členové považovali uvedenou praktiku za přijatelnější ve srovnání s dosavadními zásadami. Většina církví nakloněných reformám navíc tento disciplinární zvyk vůbec neprovozovala. Popsaná skutečnost opět demonstruje, jak radikální byly Hubmaierovy reformy v Mikulově. Zatímco ostatní vůdcové jako např. Zwingli umírnili své názory, když viděli, že konšelé nesouhlasí, Hubmaier se rozhodl svěřit celou záležitost svému mocnému peru. Zdálo se, že toto se zde dobře osvědčilo.

Svoboda vůle I

Po pojednání o místní církvi a její politice se Hubmaier zaměřil na důležitou a kontroverzní otázku svobodné vůle. V roce 1524 Erasmus publikoval své myšlenky v práci *Svoboda vůle*. Jako odpověď na ni Luther v roce 1525 publikoval tezi *Poddanství vůle*. Nyní se Hubmaier rozhodl své myšlenky sepsat nejen pro obyvatele Mikulova, ale pro každého, kdo by o ně mohl mít zájem. Spis *O svobodě vůle*¹¹² ukazuje, že Hubmaier byl v celé Evropě známý a byl neustále informován o aktuálních otázkách. Jeho touha po intelektuální debatě byla stejně silná jako kdykoli předtím.

Hubmaier rozdělil svou práci do tří částí – jaké bylo lidské bytí před pádem Adama a jakým se stalo lidské bytí po pádu Adama, co se týče ducha a co se týče duše, a jaké je lidské bytí po obnovení. Hubmaier založil svou práci na třech základních součástech, ze kterých se skládá lidská osobnost – na těle, duchu a duši – a vysvětluje:

Když Hospodin Bůh stvořil člověka z prachu země, vdechl mu do tváře dech života, a tak se člověk stal živou duší. (Genesis 2:7) Zde Mojžíš poukazuje na tři věci s odlišnými jmény. První – maso či tělo – je vytvořeno ze země. Jako druhé si všimněte živoucího dechu, v hebrejštině *nešama* – přeloženo jako „foukání“, „dýchání“ či „duch“. Třetí – duše, zvaná *nefeš* – je vyjádřena zvlášť, to, co oživuje tělo.¹¹³

Po předběžné definici lidské bytosti se Hubmaier soustředil na přirozenost lidstva podle biblické historie. Tvrdí, že předtím, než hřích vstoupil do světa, všechny tři části lidské

bytosti byly dobré, a proto naprosto svobodně volit mezi dobrem a zlem. Po pádu však Adam ztratil svobodu „pro sebe a své potomky.“¹¹⁴ Kletba byla seslána na tělo, takže jednoho dne zemře. Ale duch člověka dokonce i po pádu zůstal dobrý. Právě zde se toto trojitě rozdělení stává velmi důležitým. Odvolává se na I. Tesalonickým 5:23, Hubmaier má za to, že duch zůstává „celým“ na rozdíl od duše či těla. Toto dále dokládá pasáží, kdy Pavel vydá mladého muže přistiženého při smilstvu ďáblu, aby jej zničil. Z I. Korintským cituje: „Pokud tělo chce být zničeno a náležet ďáblu, tak ať je mu vydáno. Duch však zůstává spasen a celý pro den Pána Ježíše.“¹¹⁵

Při tomto pádu je duše také poškozena. Hubmaier vysvětluje, že „vůle duše byla tak zraněna a tak smrtelně onemocněla, že sama o sobě si nedokáže zvolit nic dobrého“.¹¹⁶ Avšak duše, narozdíl od těla, může být napravena. Ať už člověk spáchal jakýkoli zločin, může mu být odpuštěno, s výjimkou odepření spasení Duchem Svatým. Proto je to lidský duch, který člověku umožní svobodnou volbu přijmout milost Boží. Duše a tělo jsou příliš těžce zraněny, než aby ještě mohly vidět duchovno. Avšak Bůh zachoval čistotu lidského ducha, aby Jej člověk mohl podle své vůle následovat.

Hubmaier netvrdí, že spasení je možné výhradně skrze milost Boží. Naopak starostlivě upozorňuje, že ti, kteří příliš zdůrazňují svrchovanost Boha, vytvářejí mezi lidmi apatii. Pokud Bůh již vybral ty, kteří mají být spasení, pak člověk, který na věc nemá vliv, může nečinně sedět, aniž by se musel rozhodovat nebo dostát svým povinnostem.

Skrze toto popření svobodné vůle je zlým dáno mnohočetné zdůvodnění, aby svedli své hříchy a zlé skutky na Boha, říká: „To, že provozuji hampejznictví a cizoložství, je vůle Boží. Co je vůle Boží, to se musí stát. Ano, kdo může odporovat Jeho vůli? Nebyla-li by to Jeho vůle, nehřešil bych. Pokud to bude jeho vůle, pak hřešit přestanu.“ Pokud mne chce Bůh mít, pak si mne podle své vůle vybere. Pokud ne, pak to, co chci já, je zbytečné a plané. Ano, takoví lidé také očekávají zvláštní, neobvyklé a zázračné vyvolení Bohem, kterého se jim od něj dostane, jako by sesláni Jeho svatého Slova nebylo dostatečné, aby je přivolalo a shromáždilo.¹¹⁷

Tímto výčtem Hubmaier přináší teologickou debatu zpět k lidem v kongregaci. Vidí, že podobný názor je pro obyčejného člověka velice škodlivý. Jako pastor rostoucí církve s mnoha novými členy se pokusil ochránit nové konvertity a ostatní členy církve před tím, co považoval za škodlivou doktrínu, založenou více na polopravdách než na celé radě Boží.

Svoboda vůle II

Vzrušená debata o učení svobodné vůle, která se rozproučila po Lutherově Německu a Zwingliho Švýcarsku, dospěla také do Mikulova. Hubmaier musel nyní odpovědět na reakce těch, kteří měli za to, že je jeho učení v rozporu s Biblií. Toto bylo účelem práce *Druhá kniha o svobodě vůle lidské bytosti*.¹¹⁸ Doktor, utvrzený ve správnosti svých myšlenek v teologické debatě o přirozenosti člověka, se nyní koncentruje na specifické pasáže týkající se vůle člověka.

Hubmaier postupuje od jednoho evangelia k dalšímu a vyhodnocuje vyváženost napětí mezi svrchovaností Boha a zodpovědností člověka. Na příkladech a výkladem Starého i Nového zákona dokazuje, že Boží svrchovanost neneguje lidské právo volby. Na konci prohlašuje: „Kdokoli nyní popře svobodu věřícího, popře Krista samotného a moc jeho Slova, skrze které můžeme přijít k Bohu.“¹¹⁹

V závěrečné části této knížky Hubmaier uvádí specifické teze, které v této debatě musí být dodržovány. Doktor uvádí výčet argumentů svých oponentů a ukazuje, proč jsou tyto principy v rozporu s Písmem. V následujícím výčtu jsou argumenty oponentů uvedeny kurzívou. Hubmaierova odpověď následuje po každém prohlášení:

1. *Bůh je milosrdný ke komukoli chce. Kohokoli chce, zatvrzuje. (Římanům 9:18)* Bůh je věřícími zajat, upoután a uchvácen svým vlastním Slovem. (Římanům 8)

2. *Bůh chce, aby byli všichni lidé spaseni. (1. Timoteovi 2:4) Kdo by se teď vzepřel jeho vůli. (Římanům 9:19)* Když Písmo říká, že „Bůh chce, aby byli všichni lidé spaseni,“ mluví o první odhalené vůli Boha. Jeho zjevná vůle je vůle milosti. Jeho ustupující vůle je vůle spravedlnosti a trestu, kterým jsme vinni my svými neřestmi, a nikoli Bůh.
3. *Jákoba jsem miloval, ale Ezaua jsem nenáviděl.* Bezpochyby Bůh vždycky věděl, že Ezau a další lidé budou hřešit. Avšak on jim hřešit nepřikázal.
4. *Nezáleží ani na tom, zda někdo chce, ani na tom, zda se někdo snaží, ale pouze na milosrdnosti Boží.* To je pravda. Neboť nezáleží ani na tom, zda někdo chce, ani na tom, zda se někdo snaží svou vlastní silou. Když však je k nám Bůh milosrdný a nabídl nám milosrdenství skrze své svaté Slovo, potom můžeme chtít i se snažit.
5. *Je to Bůh, kdo v tobě řídí tvou vůli a to, co v dobré vůli činíš.* Bezpochyby se toto děje skrze jeho Slovo. Z tohoto vyplývá, že jsme schopni chtít a činit dobro.
6. *Hospodin učinil všechno pro sebe samého, také i bezbožného ke dni zlému. (Příslaví 16:4)* Není pravda, že Bůh stvořil bezbožného člověka zlého, protože stvořil vše dobrým, dokonce i Lucifera. (Genesis 1:31) Ten se však ve své zlovolnosti odvrátil od věčného Boha a dobra.
7. *Jako potůčkové vod jest srdce královo v ruce Hospodinově. (Příslaví 21:1)* Svoboda vůle není odebrána všem lidem ani ze všech věcí, neboť výjimečný případ nezabavuje Písma obecné platnosti.
8. *Beze mne nic nemůžete učiniti. (Jan 15:5)* Kdokoli rozumí tomuto verši jinak, než že se týká konání dobra, musí nakonec uznat, že bez Krista nemůžeme hřešit. Tím se však od Něj ocitá daleko.
9. *Avšak ne já, ale milost Boží, kteráž se mnou jest. (1. Korintským 15:10)* Písmo neříká „já bez milosti“ nebo „milost beze mne“, ale říká „milost Boží, kteráž se mnou jest“. Myslí-li, že ne já, ale milost Boží se činí, myslím si totéž.
10. *Pročež jsi nám dal zbloudit, Hospodine, od cest svých, zatvrdil jsi srdce naše, abychom se nebáli Tebe. (Izajáš 63:17)* Na to odpovídá Bůh, ne já: Protože, Izraeli, jste chtěli chybovat, být slepí a zatvrzelí, protože jste chtěli následovat zákonů lidských.
11. *Kterýž formuji světlo, a tvořím tmu, působím pokoj, a tvořím zlé, já Hospodin činím to všechno. (Izajáš 45:7)* Protože v Bohu není zla, není ani z Boha. Protože Bůh je věrný, ve kterémž není zla.
12. *Bůh činí všechny věci ve všech věcech.* Bůh je prvním hybatelem samotného skutku, ale ne hanby tohoto skutku, která pochází z neřesti spolučinitele nebo nástroje. Protože Bůh nařizuje dobrotu práce, a ne hanbu.¹²⁰

Hubmaier zakončil svou práci s přesvědčením, že svým kritikům odpověděl vyčerpávajícím způsobem. V jeho mysli byla tato záležitost vyřešena. Doufal, že na toto téma již nebude muset odpovídat, ponechal však tuto možnost otevřenou pro případ, že by lidé měli další otázky.

O meči

Jeden z důvodů, proč Hubmaier nebyl přijímán ostatními novokřtenci, byl jeho kladný pohled na občanskou vládu. Nepsal však pro švýcarské novokřtence. Skupiny pacifistů pod vedením Hanse Huta naopak existovaly v Mikulově. Věřili, že křesťan by neměl sloužit ve vládním úřadě. Tento názor byl samozřejmě v přímém rozporu s názorem Hubmaiera, jenž věnoval mnoho svých prací šlechticům, které považoval za křesťanské souvěrce. Spis *O meči*¹²¹ vyšel v roce 1527. Ironií je, že tato práce byla jeho poslední, protože byl zatčen a odvezen do Vídně, aby čelil obviněním z velezrady a pobuřování. Úřady, kterých se tak silně zastával, ho odevzdaly jeho nelítostným rakouským nepřátelům. Hubmaiera, tohoto štvance, už žádná publikace nezachránila.

Hubmaier ve svém spisu podává výklad šestnácti pasáží z Nového zákona, které obhajují roli vlády v životě křesťana. V každé z nich můžeme sledovat jeho prostou argumentaci. Když například vysvětluje pasáž z Matouše „Mé království není z tohoto světa“, Hubmaier tvrdí:

Na základě této pasáže Písma mnozí bratři tvrdí, že křesťan by měl nositi meč, protože křesťanské království není z tohoto světa. Odpověď – pokud by tito lidé jen otevřeli oči, museli by přemýšlet zcela jinak, a to tak, že by naše království nemělo být z tohoto světa. Ale naneštěstí, ať už si stěžujeme Bohu, je z tohoto světa, jak sami potvrzujeme v Otčenáši, když se modlíme slovy „Otče, přijď království Tvé“, protože jsme v království světa, které je královstvím hříchu, smrti a pekla.¹²²

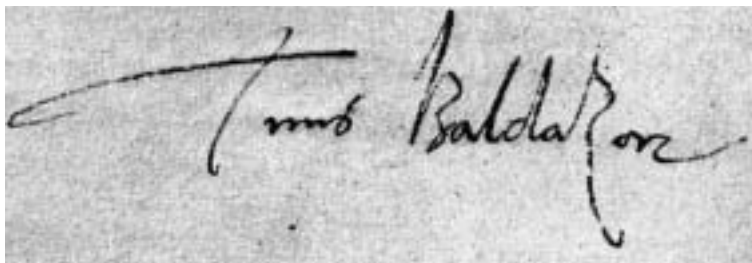
Proto je nezbytné, aby křesťan dodržoval zákony země a byl schopen sloužit ve vládě. Kdo je ve skutečnosti lépe uzpůsoben službě ve vedení, než křesťan naplněný Božím duchem?

Snad nejpřesvědčivější částí uvedenou k podpoře jeho tvrzení je epištola sv. Pavla k Římanům 13:1. Hubmaier ji shrnuje jako „Poslední pasáž k podpoře vlády mezi křesťany“ a na jejím konci uvádí svůj nejpřesvědčivější argument. V této části je vyjasněno několik bodů a zde je jejich shrnutí:

1. Pavel jasně říká, že by každý měl být poslušen vlády. Věřící či nevěřící, všichni bychom měli vládu poslouchat a podřídit se jí.
2. Kdokoli nechce pomáhat vládě zachraňovat vdovy, sirotky a jiné utlačované a stejně tak i trestat vandaly a tyranu, odporuje Božím řádu a bude Jím souzen.
3. Pavel otevřeně potvrzuje, že vláda má pravomoc zabíjet zlé, když říká: „Úřad nenosí meč nadarmo.“
4. Pozemská moc je dána Bohem, aby byl zachován pozemský mír.¹²³

V závěru Hubmaier připomíná křesťanům rozpory v jejich jednání. Lidé přece již platí daně, proč by tedy neměli podpořit vládu, aby pomohli ochránit své bližní? Věřící, že křesťan by měl nejen poslouchat, ale i podporovat její péči o občany. Z toho dále vyplývá, že nejlepší vláda by byla vláda vedená křesťany. Jeho argumenty jsou založeny na prosté nezbytnosti a jednoduché logice, stejně jako na konkrétních částech Písma.

Tento muž, který vládu hájil, byl jí nakonec zničen. Naštěstí však za sebou zanechal množství dokumentů, které pomáhají čtenáři pochopit pocity a smýšlení tohoto málo známého teologa. Hubmaierova práce, spíše než jeho kněžský úřad, se stala jeho odkazem historii. Hubmaierova fráze „Pravdu nelze zabít“, která provází jeho spisy, se stala pravdou.

Podpis Balthasara Hubmaiera.
(převzato z Mennonitica Helvetica 26/27)

Poznámky:

¹ Pipkin, str. 7–8. Názvy těchto děl jsou uvedeny v populární formě podle vzoru Pipkina a Yodera. Plné znění bude uvedeno později na vhodnějším místě v této kapitole.

² Balthasar Hubmaier: Osmnáct tezí o křesťanském životě, in: Pipkin, str. 30–34. Populární názvy užívané editory budou také zahrnuty v této disertaci.

³ Tamtéž, str. 31. Vedder a Hožek také překládají toto dílo v jejich životopise Hubmaiera.

⁴ Tamtéž, str. 31. Tato shromáždění nazýval také „synody“ či „bratrstva“.

- ⁵ Tamtéž, str. 32. Toto prohlášení je přímou paralelou teze 26 Zwingliho tezí.
- ⁶ Tamtéž, str. 33. Pomocí Matouše (Matouš 15:13) jako svého průvodce Hubmaier prohlašuje, že křesťan se musí držet Bible tak úzce, jak je to jen možné. To znamená, že co Bůh nepřikázal, není důležité či odůvodněné. Lutheráni a anglikáni přijali opačný přístup a tvrdili, že co Bůh nezakázal, je povoleno. Tedy, protože Bůh nic neřekl o pústu, je tento přijatelný. Hubmaier nevidí žádný užitek v takovéto interpretaci. Pouze by dovolila „zbytečným“ tradicím přístup do církve a opět poškodila její vizi a čistotu.
- ⁷ Balthasar Hubmaier: „Upřímný křesťanský apel na ctihodnou radu Schaffhausenu“, in: Pipkin, str. 35–48.
- ⁸ Tamtéž, str. 37.
- ⁹ Tamtéž, str. 43. Zdůrazňuje, že tato slova jsou „prostá“ a „jasná“, a znovu poukazuje na to, že jeho hermeneutika pracuje s nominálním významem Bible. Musí být brána doslovně, aby byla správně interpretována.
- ¹⁰ Tamtéž, str. 43–45.
- ¹¹ Balthasar Hubmaier: „Teze, které moucha Baldazar Pacimontanus [pastor ve Waldshutu], bratr v Kristu Huldrycha Zwingliho, poskytl slonu Johnu Eckovi z Ingolstadtu, aby je mistrně prozkoumal“, in: Pipkin, str. 49–57. Povšimněte si sarkastické hry se slovy mezi „mouchou“ (Hubmaierem) a „slonem“ (Eckem).
- ¹² Tamtéž, str. 51. Pipkin a Yoder přímo citují, aby dokázali, že tato teze je ve shodě s Zwinglim.
- ¹³ Tamtéž, str. 53.
- ¹⁴ Tamtéž, str. 53. Tato zmínka o Argule slouží dvojímu účelu. Za prvé – Argula z Grumbacu byla evangelická šlechtička, která napsala několik pamfletů. Za druhé – jeden z jejích pamfletů byl namířen proti Eckově Ingolstadtské univerzitě.
- ¹⁵ Tamtéž, str. 58.
- ¹⁶ Balthasar Hubmaier: „O kacířích a těch, kdo je upalují“, in: Pipkin, str. 58–66.
- ¹⁷ Toto tvrzení je snad nejsilnější ze všech. Odvolává se na Matouše 13:29 Hubmaier naznačuje, že Bůh na konci věku oddělí spasené od zatracených.
- ¹⁸ Hubmaierova mysl je zaměřena spíše na věčné, než na dočasné. Navíc naznačuje, že věří, že nikdo není mimo dosah Boží ruky a milosti. Křesťanští vůdci by neměli spěchat s odsouzením kacíře dříve, než přijde jeho čas.
- ¹⁹ Tento odkaz na démonického ducha lze vidět v tom, že Hubmaier v článku jedna nazývá Ďábla prvním kacířem.
- ²⁰ „Bezbožní“ jsou podle Pipkina a Yodera nevěřící. Proto jeho idea náboženské tolerance platí pro všechny, nejen křesťany. Toto také vidíme v odkazu na „Turky“ v článku 16.
- ²¹ „Zločinci“ jsou ti, kteří překračují světské právo. Hubmaier považuje tuto skupinu za vhodnou pro „meč“ vlády.
- ²² Tato víra v hrdelní trest je podrobněji popsána v jeho díle O meči.
- ²³ Důraz na shromážděnou kongregaci bude podrobněji popsán v kapitole 4, „Spoluúčast v teologii“. Víra v čistotu církve společně s autoritou Písma jsou dvě hlavní témata jeho dvaceti čtyř hlavních prací.
- ²⁴ Balthasar Hubmaier: „O kacířích“, in: Pipkin, str. 59–66.
- ²⁵ Balthasar Hubmaier: „Několik tezí od Dr. Paltuse Fridbergera z Waldshutu pro všechny křesťany, týkající se vedení mše“, in: Pipkin, str. 73–77.
- ²⁶ Tamtéž, str. 74.
- ²⁷ Tamtéž, str. 75. Toto odpovídá Zwingliho principu, že na Večeři Páně není nic působivého.
- ²⁸ Tamtéž, str. 76. Jeho vývody o křtu jsou shodné s tímto. Protože člověk je spasen pouze skrze víru, křest je také vnějším symbolem vnitřní změny.
- ²⁹ Balthasar Hubmaier: „Veřejná výzva všem věřícím v Krista“, in: Pipkin, str. 78–80. Text je doslovně citován z Pipkina a Yodera. Tento překlad se snaží zachovat do nejvyšší možné míry styl a obsah originálu. Všimněte si rozhodnutí přeložit Die Wahrheit is untodtlich jako „pravdu nelze zabít“ (Truth is unkillable), a nikoli jako „pravda je nesmrtelná“ (Truth is immortal). Autor uváděné disertace s tímto rozhodnutím souhlasí.
- ³⁰ Pipkin, str. 81.
- ³¹ Tamtéž, str. 81. Je ironické, že Hubmaier, který mohl získat schválení od civilní správy, nevyužil ji k možnosti rozšíření své teologické agendy, jak to učinili Luther, Calvin a Zwingli.
- ³² Balthasar Hubmaier: „Suma celého křesťanského života“, in: Pipkin, str. 80–89.
- ³³ Tamtéž, str. 83. Ospravedlňuje toto chybné jednání vysvětlením, že takto jednal v nevědomosti. Navíc „brunátná nevěstka babylonská“ (katolická církev) jej podvedla planým učením a bajkami.
- ³⁴ Tamtéž, str. 84. Hubmaier se stále drží augustiniánského učení o prvotním hříchu.
- ³⁵ Zde jsou zkoumány dvě důležité doktríny. Za prvé – Hubmaier nepřikládá velký význam všeobecnému, neviditelnému společenství věřících. Síla obce přichází spíše v místní, viditelné kongregaci. Za druhé – tento krok vnějšího vyznání také staví věřícího pod podrobný dohled členů církve. Hubmaier má silnou víru v moc církevní disciplíny udržet církev čistou.
- ³⁶ Tamtéž, str. 84–88.
- ³⁷ Henry C. Vedder: Balthasar Hubmaier: The Leader of the Anabaptists, New York, G. P. Putnam's Sons, 1905, str. 114.

- ³⁸ Balthasar Hubmaier: „O křesťanském křtu věřících“, in: Pipkin, str. 94–149.
- ³⁹ Tamtéž, str. 95.
- ⁴⁰ Tamtéž, str. 96.
- ⁴¹ John Calvin: *Institutes of the Christian Religion*, Vols. 20–21, trans. John T. McNeil, and Ford L. Battles, Philadelphia, Westminster Press, 1960, str. 1339–46.
- ⁴² Balthasar Hubmaier: „O křesťanském křtu věřících“, in: Pipkin, str. 99–143. Kapitola 7 je doslovnou kopií Hubmaierovy práce „Suma celého křesťanského života“, není proto nutné v této sekci detailně rozebírat poslední kapitolu.
- ⁴³ Hubmaier je odhodlaný poukázat na věčnou jistotu věřících. Chce jasně říci, že hříšníku spasenému milostí Bůh zajistí místo v nebi.
- ⁴⁴ Tamtéž, str. 99–101. Mnoho z těchto bodů má obdobu v Hubmaierově práci „Suma celého křesťanského života“.
- ⁴⁵ Tamtéž, str. 102.
- ⁴⁶ Tamtéž, str. 106. Hubmaier má zajímavý pohled na hlavní poslání Janovo. Říká, že „Bůh směřuje skrze Jana dolů do pekla a skrze Krista zpět vzhůru“. Jan připomíná posluchačům, že jsou ubohými hříšníky na cestě do pekla a že Kristus je jediným způsobem, jak se dostat do nebe.
- ⁴⁷ Tamtéž, str. 113.
- ⁴⁸ Tamtéž, str. 121. V tomto období svého života Hubmaier zjevně nepřikládá žádný význam způsobu křtu. Zatím ho zajímá především pravý význam tohoto aktu.
- ⁴⁹ Tamtéž, str. 129–135. Pasáže v Skutcích pokračují klíčovou částí Skutky 1:8, která říká, že evangelium se bude šířit do Jeruzaléma (kap. 2), Samarie (kap. 8) a nejzazších končin země (kap. 16). Navíc Skutky 19 je pasáž velmi náročná na interpretaci. Otázkou zůstává, zda Janovi učedníci byli také učedníky Kristovými.
- ⁵⁰ Tamtéž, str. 129.
- ⁵¹ Tamtéž, str. 136. Všimněme si, jak důležitá je hermeneutika Pisma pro argumenty (postoj, názor) obou stran.
- ⁵² Tamtéž, str. 137. Zde Hubmaier ukazuje své schopnosti jak v oboru historie, tak teologie, což dále prokáže ve své práci Staří a noví učitelé o křtu věřících.
- ⁵³ Tamtéž, str. 139.
- ⁵⁴ Tamtéž, str. 140. Všimněme si, že věří v prvotní hřích. Také tvrdí, že rodiče nemohou spasit své děti. Rodiče jsou zlí nebo mohou mít zlé děti.
- ⁵⁵ Tamtéž, str. 55.
- ⁵⁶ Vedder, str. 117.
- ⁵⁷ Balthasar Hubmaier: „Dialog s Ulricha Zwingliho knihou o křtu dětí“, in: Pipkin, str. 166–233.
- ⁵⁸ Pipkin a Yoder se domnívají, že se Hubmaier zoufale snažil zúčastnit třetí a poslední debaty o křtu dětí, která se konala 6. listopadu 1525.
- ⁵⁹ Tamtéž, str. 227–228.
- ⁶⁰ Balthasar Hubmaier: „Dvanáct článků o křesťanské víře“, in: Pipkin str. 234–240.
- ⁶¹ Tento článek je nejdiskutovanější částí Vyznání víry. Na základě textu První epistolý sv. Petra zůstává otázkou, zda Kristus sestoupil do pekla za nějakým účelem a zda Kristus duchovně kázal starozákonním světcům skrze Noea.
- ⁶² Hubmaier potvrzuje svou víru v západní tradici, že Duch vyplývá jak z *Otce*, tak i ze *Syna*. Východní církev v rámci tzv. *sporu o Filioque* považuje tuto doktrínu za kacířství. Tento rozdíl napomohl oddělení mezi západní církví centralizovanou okolo Říma a východní církví centralizovanou okolo Konstantinopole.
- ⁶³ Tamtéž, str. 235–240. Hubmaier používá slova „vyznat“, protože si uvědomuje, že nestačí jen něčemu věřit bez veřejného vyznání tohoto závazku.
- ⁶⁴ Tamtéž, str. 240.
- ⁶⁵ Balthasar Hubmaier: „Krátký Otčenáš“, in: Pipkin, str. 241–244.
- ⁶⁶ Tamtéž, str. 241. Možná se snaží prosit Boha o přízeň, cítě se provinilým za zřeknutí se, které bude možná následovat.
- ⁶⁷ Tamtéž, str. 244.
- ⁶⁸ Balthasar Hubmaier: „Názor starých a nových učitelů, že by člověk neměl křtít malé děti, dokud nebyly poučeny o víře“, in: Pipkin, str. 245–274. Tato práce se vyskytuje ve dvou verzích, které editoři knihy kombinují. Druhou verzi lze nalézt na stranách 264–274. Druhou verzi lze nalézt na stranách 264–274.
- ⁶⁹ Tamtéž, str. 245.
- ⁷⁰ Tamtéž, str. 250. Pipkin a Yoder velmi užitečně uvádějí Hubmaierovy citace k původnímu textu. Zde lze původní citaci najít v J. P. Migne, ed.: *Pagrologiae Cursus Completus*, Paris, Migne, 1866, str. 14:1003 a násl.
- ⁷¹ Tamtéž, str. 255. Přímá citace se nachází v Desiderius Erasmus: *Opera Omnia*, Hildesheim, Georg Olms, 1961, VII, str. 146.
- ⁷² Balthasar Hubmaier: „O křtu dětí proti Oecolampadiovi“, in: Pipkin, str. 275–295.
- ⁷³ Tamtéž, str. 276.

- ⁷⁴ Tamtéž, str. 293. Toto odmítnutí také dokresluje, proč chtěl Hubmaier očistit svou církev. Ačkoli je mnoho druhů křesťanství, čistou a pravou je pouze ta církev, v níž je kázáno správné poselství a obě dvě svátosti jsou prováděny správně. Navíc církev není úplná bez církevní disciplíny.
- ⁷⁵ Tamtéž, str. 294–295.
- ⁷⁶ Balthasar Hubmaier: „Krátká apologie“, in: Pipkin, str. 296–313. Tato práce má podtitul „Všem věřícím v Krista, aby nebyli uraženi smyšlenými nepravdami, z nichž jej obviňují pomlouváči“.
- ⁷⁷ Tamtéž, str. 300. Považuje tyto křesťanské sliby za břemena navíc, která nejsou nezbytná. Křesťan má již dost závazků, kterými je zodpovědný.
- ⁷⁸ Tamtéž, str. 302. Velmi pravděpodobně si vzpomíná na svůj pobyt v Režně, kde po významných ceremoniích a zázracích následoval prodej obrázků.
- ⁷⁹ Tamtéž, str. 303. Také se přirovnává k Jeremiáši, který neplakal za mír, ale připomínal věřícím, že nastanou otřesy.
- ⁸⁰ Tamtéž, str. 304.
- ⁸¹ Balthasar Hubmaier: „Jednoduché poučení o slovech: Toto je mé tělo při Večeři Páně“, in: Pipkin, str. 314–338.
- ⁸² Tamtéž, str. 319–320. Tyto čtyři názory jsou variací na čtyři názory vycházející z reformace. Za prvé – transsubstanciace, víra, že chléb a víno se doslova mění na Kristovo tělo a krev, zastávaná římskými katolíky. Za druhé – konsubstanciace, víra, že Kristovo tělo a krev jsou skryty uvnitř, pod a kolem chleba a vína, zastávaná luterány. Za třetí – že Večeře Páně má hlubší, duchovní smysl, názor zastávaný kalvinisty. Za čtvrté – názor, že Večeře Páně je pomníkem a znakem, zastávaný anabaptisty / baptisty.
- ⁸³ Tamtéž, str. 321.
- ⁸⁴ Tamtéž, str. 336. Hubmaier napsal: „Člověk nemůže uzavřít Krista v těch malých kamenných domech a v monstrancích.“ (str. 335)
- ⁸⁵ Tamtéž, str. 339. Toto odlišení pravého učení muselo být mnohem důležitější v komunitě s tak rozdílnými názory.
- ⁸⁶ Balthasar Hubmaier: „Křesťanský katechismus, který by měl každý znát, než je pokřtěn vodou“, in: Pipkin, str. 339–365.
- ⁸⁷ Všimněme si, že po potenciaálních členech se žádá, aby se zpaměti naučili Hubmaierových Dvanáct článků.
- ⁸⁸ Tři jmenované jsou křest vodou, křest duchem a křest krví (mučednictví).
- ⁸⁹ Hans odpovídá, že se zpovídá ze svých hříchů Bohu a jenom Bohu. Není překvapivé, že jeho zpověď vypadá velmi podobně jako Hubmaierova.
- ⁹⁰ Tamtéž, str. 345–364.
- ⁹¹ Balthasar Hubmaier: „Příčina a důvod, proč je každý člověk, i kdyby byl pokřtěn ve svém dětství, zodpovědný za to, aby se nechal pokřtít správně, podle přikázání Krista, i kdyby měl sto let“, in: Pipkin, str. 366–371.
- ⁹² Tamtéž, str. 369–371. Hubmaier úzce spojuje církev a její svátosti. V dalších textech jasně uvádí, že křest člověka nespasí. Zde se zaměřuje na moc církve jí danou Kristem. Neměli bychom si toto prohlášení plést s obrozením křtem. Když Hubmaier psal svůj katechismus, pravil: „Tato vnější zpověď je to, co vytváří církev a nejen víru samotnou. A přestože samotná víra nás činí spravedlivými, sama o sobě nás nespasí, protože toho je nutno dosáhnout veřejnou zpovědí.“ (str. 352) Proto se tato moc neskrývá ve vodě, ale ve veřejné zpovědi člověka. Je křesťanem, věřícím, dříve než je pokřtěn vodou. Toto je dále doloženo chronologickým pořadím událostí v textu O křesťanském křtu věřících: slovo, vyslyšení, víra, křest, práce.
- ⁹³ Hubmaier: „O křesťanském křtu věřících“, str. 127.
- ⁹⁴ Balthasar Hubmaier: „O otcovském pokárání“, in: Pipkin, str. 372–385.
- ⁹⁵ Tamtéž, str. 377–378.
- ⁹⁶ Tamtéž, str. 380–381. Hubmaier chce, aby byla dodržována dvě pravidla. Podle prvního by měl křesťan pokárat svého hřešícího bratra podle Matouše 18. Podle druhého chce, aby kárající byl neposkrvnený, než začne napravovat svého bratra. Pokud však nejsou obě pravidla možná, tvrdí, že „je lépe splnit jedno přikázání, než je obě zanedbat.“ (str. 381)
- ⁹⁷ Tamtéž, str. 382–383.
- ⁹⁸ Tamtéž, str. 384–385. Hubmaier opět připouští, že voda je pouze znakem a není sama o sobě spásná.
- ⁹⁹ Balthasar Hubmaier: „Forma pro křest vodou těch, kteří byli poučeni o víře“, in: Pipkin, str. 386–392. Výše uvedený kratší název byl práci dán uvedenými editory. Hubmaier zkracoval název stejným způsobem.
- ¹⁰⁰ Tamtéž, str. 387. Pipkin a Yoder píší o výše zmíněných mužích: „Jan Silvan byl slovenský básník a kazatel se sympatiemi pro protestantismus. Zůstal v Čechách a možná zemřel jako katolík. Entfelder byl později aktivním nonkonformistou ve Štrasburku, 1529–1533.“ (str. 387)
- ¹⁰¹ Tamtéž, str. 387–388.
- ¹⁰² Tamtéž, str. 389. Hubmaier věří, že toto společenství je nezbytné k překonání trápení a zkoušek. Na konci jeho života jej vlastní žena, když byl u kůlu upalován, vybízela, aby si zachoval víru.
- ¹⁰³ Balthasar Hubmaier: „Forma Večeře Páně“, in: Pipkin, str. 393–408.
- ¹⁰⁴ Tamtéž, str. 393–396. Zdá se divné, že Hubmaier v této ceremonii stále nazývá pastora „knězem“.
- ¹⁰⁵ Tamtéž, str. 397.

- ¹⁰⁶ Tamtéž, str. 403. Všimněme si, že Hubmaier jasně odmítá katolickou doktrínu o transsubstanciaci.
- ¹⁰⁷ Tamtéž, str. 406. Všimněme si spojení mezi křtem a Večří Páně. Oba obřady jsou nezbytné pro život a čistotu společenství.
- ¹⁰⁸ Balthasar Hubmaier: „O křesťanské klatbě: kde toto není prováděno a užíváno podle řádného a upřímného přikázání Krista, tam nevládne nic jiného než hřích, ostuda a neřest“, in: Pipkin, str. 409–425.
- ¹⁰⁹ Tamtéž, str. 410–416. Se vši opatrností vysvětluje svou argumentaci týkající se tohoto citlivého tématu. Je udivující, že církev se byla ochotna tak rychle změnit v těchto kontroverzních oblastech.
- ¹¹⁰ Tamtéž, str. 421. Uvádí tři příklady z Písma: Hymenea, Alexandra a mladého muže přichyceného při smilstvu v I. Korintským 5.
- ¹¹¹ Tamtéž, str. 423.
- ¹¹² Balthasar Hubmaier: „O svobodě vůle“, in: Pipkin, str. 426–448.
- ¹¹³ Tamtéž, str. 429–430. Existují dva hlavní pohledy na utváření člověka. Doktrína dichotomie nerozlišuje mezi duší a duchem. Hubmaier je trichotomista a rozlišuje mezi duší a duchem.
- ¹¹⁴ Tamtéž, str. 433. Hubmaier se drží doktríny o Adamově vůdčí roli. Prvotní hřích se dědí v dalších generacích kvůli Adamově přestupku.
- ¹¹⁵ Tamtéž, str. 435.
- ¹¹⁶ Tamtéž, str. 435. Duše tedy nedokáže odolávat hříchu. Je v rukou svodů světa.
- ¹¹⁷ Tamtéž, str. 447.
- ¹¹⁸ Balthasar Hubmaier: „Druhá kniha o svobodě vůle lidské bytosti“, in: Pipkin, str. 449–491.
- ¹¹⁹ Tamtéž, str. 464.
- ¹²⁰ Tamtéž, str. 471–491. Zde jde samozřejmě jen o velmi stručnou synopsi Hubmaierova podrobného argumentu. Musíme si všimnout, že u Hubmaiera existují paralely vůči Erasmově spisu na stejné téma. Zdá se, že používá stejné pasáže, i když se v některých naukách, jako např. o prvotním hříchu, liší.
- ¹²¹ Balthasar Hubmaier: „O meči: Křesťanské vysvětlení Písma, které často bratři v dobré víře citují proti vládě, to jest, že by křesťan neměl mít moc, ani neměl vládnout mečem“, in: Pipkin, str. 492–523.
- ¹²² Tamtéž, str. 496–497.
- ¹²³ Tamtéž, str. 519–522.